георгій юрчанка

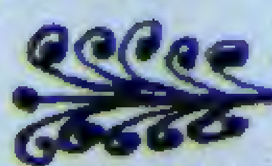

немеладычныя мелодыі

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1974

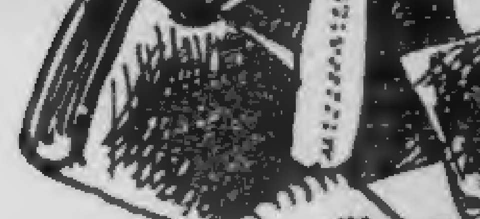

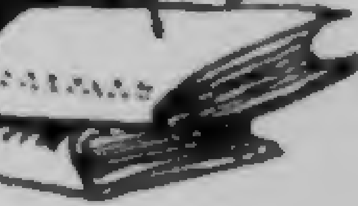

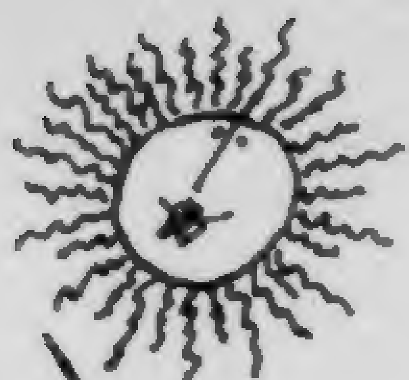

Георгій Юрчанка

Немеладычныя мелодыі

ПАРОДЫ І ЭПІГРАМЫ

ПАРОДЫ І ЭПІГРАМЫ

Бел 2
Ю 83

Шмат хто, мусіць, прыпомніўшы пару-другую далёка не пахвальных эпітэтаў, скажа, што вось сякі-такі Юрчанка напісаў пародыю, пасмяяўся з яго, больш ці менш прызнанага і заслужанага. Доля праўды ў гэтым, безумоўна, будзе, але толькі доля, і прытым не галоўная.

А галоўнае ў тым, што гэта ж сама беларуская літаратура дасягнула такога ўзроўню сталасці і ўзмужнення, што спарадзіла сваю пастаянную і неад'емную спадарожніцу — літаратурную пародыю.

Адным словам, перад чытачом кніжка пародый і эпіграм, а гэта значыць і поўная падстава для нечай пародыі ці эпіграмы.

У добры час!

Аўтар

Ю $\frac{70403-117}{М 302(05)-74}$ 67-74

ПАРОДЫІ

СПАМІНЫ

ВЯЧАСЛАЎ АДАМЧЫК

Спамінаецца...

Пад'еўшы хармушкі, заціркі са здорам і забеленай сачыўкі, кладу маскаль у кішэнь палітона і кіруюся на прыпынак. Іду міма бярозавага пня. Рыхтык такі стаяў на дзедавым котлішчы яшчэ за польскім часам. Сок на ім ружавеў і броснеў. Па сцукраванай плешыне поўзалі мухі.

Цярэз дарогу ўлукаткі перабягае верабей з пёрынай у дзюбцы. Ладны выліняў, мусі, умее гэльцаць...

Выстойваю, балазе, нядоўга. Падыходзіць знябожаны аўтобус, недалэнга бразгаючы жалезным нутром і знясілена сапучы. Сцішна адчыняюцца заточаныя лапікам дзверы. Унутры стаіць нягучная гамана.

— Нех бэндзе похвалёны! — кідаю я ўваходзячы. Возьдзека на мяне ноль увагі.

Аўтобус тымчасове нездароўча фыркае, ажні войкае; з натугай і перабоямі пачынае

гусці матор, набіраючы цёнгу. Відавоч не нара́віць вышчарблены брук.

Што стаяцьме. Мала-веле павагаўшыся, саджуся на жаднае слабоднае мейсца, з палосамі пылу.

— Ланно, ніц собе, пан не ве,— разважаю пра сябе. Сяджу маўчучы. Спамінаю...

Вобак сядзіць слічная і досць пажондная кабета, дзябёлая і бялявая, з ядроным румянкам. Мне ў той жа мэнт цюкнула ў голаў усё брыдкае і маладое. Я адразу панаравіў кабету, ажні засціпалася сэрца: з такой можна дзеразавацца.

Ужо адвяртаюся. Але нейкі магнэз неадольна заманьвае мой зірк да суседкі.

— Цо таке, вашэці, ву-у-уньдзека тамака? — пытаюся ў кабеты, паказваючы на стрымбулі ссохлых вяргіняў за акном. Гэта — каб загаварыць.

— Не вем,— коратка кідае кабета, папраўляе на каленях ценжарны ванзэлак і адварочваецца.

— Як пшэйсць до Дзёнцёлаў? — зноў спрабую ўступіць у гоман.

Кабета глянула сцішана і жаўтавата. Мусі, не паразумела маю слічную жаднасць да сваёй асобы...

Спрабую пакласці на яе калена руку...

Далей, пшэпрашам, чэгось ніц не паментасцца.

ОДА ПРА ЧЫГУНОК

МІКОЛА АРОЧКА

Я пеў,
    прадзьмуты свежым ветрам,
. . . .
    Сёння слаўлю цябе, чыгунок.

Я пеў упэўнена, прывычна,
Як пеў прапрадзед мой калісь.
Гучала песня сіметрычна,
Лунала ўдоўж, ушыр і ўвысь.

Яна спыняла посвіст дзікі
Вятроў, што бралі дальні крос,
І сонца плавіла ільдзінкі
Ў трыццаціградусны мароз.

Пры гуках песні той нязменна
Спынялі дзятлы перастук,
Грачыны грай змаўкаў імгненна,
І лез са снегу цецярук,

Ў ваўка мякчэла сэрца крышку...
Пад песню гучна, як нідзе,
На грушы лопалі пупышкі,
Гуркі ўздыхалі на градзе.

І кожнаму цяпла ставала
На самым лютым скразняку,
Бо песня велічна гучала
Ўрачыстай одай чыгунку!

ВЯСНОЙ

АНАТОЛЬ АСТРЭЙКА

Сонца вясенняе свеціць.

. . . .

Сад апранаецца ў квецень.

. . . .

Качкі шумяць у затоках,
Бусел стаіць на страсе.

Многа вясной прыгажосці,
Квецені, ззяння, цяпла.
Зноўку ва ўсёй маладосці
Існасць зямлі расцвіла.

Мчацца на выган цялядкі,
Следам авечкі бягуць.
Іхнія дзеткі — ягняткі
Надта пяшчотна бляюць.

Рэчка ў няспыннай турботе
Поіць лугі і гаі.
Бусел па ўласнай ахвоце
Жабу ганяе ў куп'і.

Гнёзды віць з выраю птушкі
З крыкам спяшаюць хутчэй.
Певень за рабай нясушкай
Мчыцца шпарчэй і шпарчэй.

Клён на зары выкідае
Клейкі духмяны лісток.
Бабка з унучкай злівае
Ў цэбар бярозавы сок.

Муж хоча вырвацца ў госці,
Жонка цікуе услед.
Грэе на сонейку косці
Дзед па мянушцы Міхед.

Сэрца вясной летуценіць.
І без клапот, без турбот
Словы напеваў вясенніх
Самі кладуцца ў блакнот.

МОЦНЫ ВУЗЕЛ

АЛЕСЬ БАЖКО

Янук тры дні касіў авёс,
Пранук ляшча дамоў прынёс,
Адась заходзіў да ўдавы,
Клімась ад пернікаў адвык,
Рахцей наведваўся ў касцёл,
Басцей любіў прымаць ацёл,
Здзіслаў будуе сыну клець,
Часлаў магерку хоча мець,
Гусцін абсек суччо з вярбы,
Альбін са смакам еў грыбы,
Карпусь ячмень убраў без страт,
Самусь гарэлцы вельмі рад,
Ксавер прасіў купіць бязмен,
Сільвер на печы спіць без змен,
Пятраш паўдня ачэсваў клец,
Дзямаш ваўку зрабіў амбец,
Тадзей калісьці быў салдат,
Гардзеў захоўваў цэлібат,
Мітрох падаўся на абед,—
Вось гэта, братачкі,— сюжэт!

У НОВЫХ БОТАХ

РЫГОР БАРАДУЛІН

Салют, дзятва!
                    Без выкрунтас
Дакладна ў час прызначаны
На самы Новы год да вас
Прытэпаў я з Ушаччыны.

Валёнкі скінуў.
                    Хопіць прэць!
Агораў боты новыя,
Абуў — і ўраз пайшлі рыпець:
Руб пяць...
          руб пяць...
З паловаю.

Кажух жа прыйдзецца цярпець —
Ён дзедам мне падораны,
А знят з мядзведзя.
                    (Той мядзведзь
Быў дзедам аб'ягораны.)

Дык што ж, дзятва, вы робіце?
Ці час дарэмна гробіце?
Не трацьце час дарма-такі —
Вучыце лепш граматыкі.

А боты новыя рыпяць:
Руб пяць...
                    руб пяць...
Паслухаеш — эстэтыка,
Ну, чым не арыфметыка!

Яшчэ, наколькі петру я,—
Патрэбна геаметрыя.

А боты новыя рыпяць:
Руб пяць...
                    руб пяць...
І рып іх слухае ўвесь свет.
Ало.
        Пакуль.
                    Пайшоў.
                                Прывет.
Руб пяць...
                    руб пяць...
Цішэй,
            цішэй.
                    І не чуваць...

КАРАГОДНАЯ

ДАНУТА БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

> **Карагод каля варот**
> **Водзяць хлопцы-акуні.**

Шырай вуліцу, народ,
Мой падолак не крані.
Карагод каля варот
Водзяць хлопцы-акуні.
А я міма плотачкай,
Плотачкай-малодачкай,
Спрытна хвосцікам вільну,
Хітра хлопцам падміргну.
Ну-ка, лешчык, ну-ка, лінь,
На мяне паглядам кінь.
Мень у танцы бліжай-далей,
Штось не гляне, не зірне.
Быццам Нёманавы хвалі,
Ходзяць грудзі у мяне.
Я адна да відна,
Хлопцам не прынада.
Мне сарвануша-ўюна —
І была б я рада.

НА ПЕРАВАЛЕ

ПЯТРУСЬ БРОЎКА

> **Кацярына!.. Кацярына!..**
> **. . . . .**
> **Паловы не люблю ва ўсім.**
> **. . . . .**
> **Я, можа быць, на перавале —**
> **Ой, што мне бачыцца цяпер!..**

Кацярына, Кацярына,
Ты з палескага сяла
Па жыццёвых каляінах
Гэткі шлях са мной прайшла!

А навокал, Кацярына,
Розных цудаў не злічыць.
Бачу: дзеўчына ля тына
Вісне ў хлопца на плячы.

Буду шчырым, Кацярына:
Я натэпаў шмат гадоў.
Ды мільгне ў натоўпе міні —
Прысвяціць ёй верш гатоў.

І павер мне, Кацярына,—
Толькі слухай і маўчы,—
Не люблю я палавіны
Анідзе і ані ў чым.

Вось таму ў старанні звычным
Не для славы ці пахвал
Ўзяў я энцыклапедычна —
Паэтычны перавал.

Я цябе не кіну-рыну,
Забяру ў густую сінь,
Каб ты знала, Кацярына,
Што мне бачыцца з вяршынь!..

МОЙ ШЛЯХ

АНТОН БЯЛЕВІЧ

Многа зім і многа лет
Пражываю ў Мінску я,
Дарагі мой сельсавет,
Родныя ды блізкія.

Мне была дарога ў свет
І прамой, і гладкаю:
Штамп паставіў сельсавет
Ды падбіў пячаткаю —

І пайшоў я, і пайшоў
З торбай адмысловаю.
Нёс я спевы салаўёў
У сталіцу новую.

Многа зім і многа лет
Пражываю ў Мінску я,
Дарагі мой сельсавет,
Родныя ды блізкія!

Сніцца мне, як ля ракі
Вербы гуртам моляцца.
Мчацца ўбрыкі стрыгункі —
Сквіл на ўсю аколіцу.

Летам радуе прыплод
Парасятак тлусценькіх,

А ў завею кожны год
Целяцца пярвусцінкі.

Родны кут! Бягуць гады.
Я служу табе заўжды
Праўдаю і вераю:
Важу вершы на пуды,
Вёрстамі іх мераю!..

НЕ ГУБЛЯЙЦЕ

ВАСІЛЬ ВІТКА

> Стойце, перад гісторыяй замрыце.
> Пішаце вы для нашчадкаў! Пішыце...

Адчуваю: даўно пара.
Да падарожжаў прывычны я.
Уладна вырываецца з-пад пяра
Камандзіровачна-геаграфічнае.

Вітаешся раніцай: «Гамарджвэба!»
У абед з хваляваннем: «Салям!»
«Лаба дзена!» — трэніравацьтрэба,
Каб сказаць без акцэнту сябрам.

Шлях цяжкі да гумна Ашаўнёва —
Не гасі пачуццяў напал.
І, разгледзеўшы крыху панёвы,
Зноў спяшай.
Дзеля рыфмы — ў Капал.

Будуць нашчадкі дзівіцца,
Вывучаючы кожны наш крок.

Не! Не павінен згубіцца
Ніводзін радок!

КАНЧАТКОВАЕ РАШЭННЕ

МІХАСЬ ВЫШЫНСКІ

Ужо застаўся позаду Затыкін камень, пратапырылася заводдалі Ячмянёва лазня, і папярэдзь замільгацелі ядроныя стрэхі самой Капытоўкі. Мыкод, уёмісты і нехапатлівы, задумна гробся ў бок вёскі. Ён даўно звярнуў з разгоністай шашы на ўтравелую сцяжынь. Яго, здаецца, не зачэпаў ні хмелісты водар траў, ні заглуш пер'істага сітняку ў Хвэлевай канаве, ні рабістыя каровы, што пакінулі развагу аб упадзенні ў шкоду і пакорліва пакла-ліся на жуйку. Рапатліва Мыкод спыніўся і, нібы працяты, усмешліва павёў брывом:

— Так, хопіць нудоціцца, трэба прымець жонку. Бо што дзеецца: чуця вымерхаешся, ядзяня няма. Дый не галапунец ужо, а жывоцісты здаравец. Пад трыццаць пругка мецімца. Два дыпломы ў кішэні, кватэра на тры пакоі. Пара аціхнуць душой.

— Аднача, хто ж яна будзе,— лезла наглі-цай думка.— Трэба, каб далі душы апослячы

работы азорвала сонца сяброўства. Але спрабуй раскусі-ткале яе.

Праз малавеле крокаў Мыкод зноў прыстояў і пазыбаўся.

— Вобчам, шукаць трэба з одумам. Каб перамовы потым не цегліся ні позадам, ні паперадзу. Каб не пад'язычвалі службоўныя калегі, прагныя на розныя почуты. Дый каб з фулюганамі не зналася. Намана жаніцца не выпадае,— гадзіўся Мыкод сам з сабой.

Яму было не ў знак ні зацятая немата прысцежкавых камянёў, ні пчалісты звон у дзёнцай дрымоце поўднiку. І раптам Мыкод выпрастаўся і знерухомеў. Першародная лёгкасць зыбнула голаў:

— Яна будзе свінаркай. Так, Доня Бібкіна, што сустрэлася на пазалеташняй нарадзе. Не трэба гарадская, з ёй адно нязбыўны клопат. А Доня, поўная неспатольнай жаночай сілы і счараваная яго мужчынскай уладай, адорыць шчасцем. Будуць шчасныя дні і яшчэ шчаснейшыя ночы. М-м-м...— будзе яна смаката. Яе агнянае цяпло растопіць яго гнятлівы настрой.

Тут жа намысліў:

— Як жа будзе з працай? Ад горада да Капытоўкі сорак вёрст. А працу кідаць Доня не схоча.

Амаль на месцы супакоіўся:

— Куплю «Волгу». Выспаўшы ноч, наранкі

спасцярожліва падкіну Доню да свінафермы. А нацямку пасля дзённай пераўтомы вёртка падскочу зноў. А там і сама вывучыцца весці машыну, будзе ездзіць адна.

Сумненняў больш не адшукалася. І Мыкод струнка пагабляваў у бок свінарніка.

НА ДРОВЫ

АНАТОЛЬ ВЯРЦІНСКІ

Да сонца цягнучы галіны,
Расла разлатая яліна
З наростам-шышкай на камлі.
...І вось мы да яе прыйшлі.
Прыйшлі з нагостранай сякерай,
Прыйшлі з разведзенай пілой,
Прыйшлі гарачыя не ў меру,
Прыйшлі без літасці і веры,
Прыйшлі... —з якім прыйшлі намерам?
Прыйшлі!
А з мэтаю з якой?!
Прыйшлі,— піла ў руках запела,
Яліна дробна задрыжэла
Усім сваім яловым целам
І — грымнула ўніз галавой.
А мы яе —
чацвертавалі,
Услед затым —
васьмеравалі,
Пасля —

фурманку падагналі *,
Кражы на воз ледзь-ледзь усклалі,
Ледзь падымаючы з зямлі...
О жах!
Дзе ж спаў наш дух здаровы,
Калі без лішняе размовы
На дровы! —
Чуеце? —
На дро-о-о-овы!!! —
Яліну ў вёску мы вязлі...

---

* Кабылу Машку гэтым часам
Прыгнаў Пятрусь Макаль з Парнаса.

ЗНОЎ ПРА ЗАГАДКУ ПРЫРОДЫ

СЦЯПАН ГАЎРУСЁЎ

> **Вы чалавека снежнага шукалі...**
> **Гэта — я.**

Без лютай зайздрасці і смеху,
Не апускаючы павек,
Качу рулон бясконцы снегу
Я —
самы снежны чалавек.

Вышэй і ўперад! — майна-віра!
З губамі — парай ледзяшоў —
Храбты Цянь-Шаня і Паміра
Я ўдоўж і ўпоперак прайшоў.

Хачу пасведчыць урачыста,
Сяброў не ўводзячы у зман:
Мяне не спыніць снег вячысты,
Вячысты снег і ураган.

Таму шляхі мае крывыя
Прамы пранізвае прамень;
І я ў вышыннай летаргіі
Званю снягурачцы штодзень...

КАХАННЕ І ВОСЫ

НІЛ ГІЛЕВІЧ

Жнівень, арэхі і жоўтыя восы,
Што заміналі цябе цалаваць.

Жнівеньскі бор з асалодай цнатліваю
Шэпча, таемна ўздыхае і крэхае.
Дзікай высочанькай козкай пудліваю
Стрэў я цябе за кустом за арэхавым.

Прагна уся ты ў абдымкі імкнулася,
Лашчылі вочкі з павекамі-крыльцамі,
Губы да губ гэтак смачна цягнуліся,
Раптам... арэх зверху бац па патыліцы.

Тут як на грэх восы жоўтыя кучаю
Рынулі,— скуль іх нанесла нячыстая...
Наша каханне навечна раскручана,
Знікла бясследна імгненне ўрачыстае.

Ў жнівеньскіх росах з тых пор не купаюся,
Цягнуць арэхі на роздумы сумныя.
Восы! — ад іх я і ў снах адбіваюся!..
Што ж натварылі вы, мошкі бяздумныя...

СПЯШАЙЦЕСЯ

АНАТОЛЬ ГРАЧАНІКАЎ

> І ціхіх дум дрыготкае свячэнне
> Павольна узыходзіць нада мной.
> . . . .
> У лясы пабрыду адзін.

Люблю прайсці па сонечных пасёлках,
Знаёмы ўсім і ўсім дашчэнту свой.
І трапяткія думкі, як анёлкі,
Лунаюць над маёю галавой.

Мяне сустрэць ласі шыбуюць з лесу,
Зязюлі звонка мне гады куюць,
Насустрач мне вужы са скуры лезуць,
Мне совы, як наложніцы, пяюць.

Мяне на розных перавалах трэсла,
Любыя мне нягоды па плячу.
Самаспапелены,
самаўваскрэслы,
Я на Алімп, акрылены, лячу.

Лячу!..
А погляд флоры ўсёвідушчай
Настойліва слізгае па спіне.
Дык покуль я яшчэ не збег у пушчу,
Спяшайце наглядзецца на мяне!..

КАХАННЕ І КРУПНІК

МІКОЛА ГРОДНЕЎ

Да Ігната і Мальгрэты ніяк не падыходзіла казань «Чорт чорта пазнаў дый на піва пазваў», бо з першага зірку відаць было, што адно з іх гарачка, а другое балячка. Нават гаспадыня, у якой яны здымалі асобныя пакойчыкі-бакавушкі, не раз, бывала, перасмыкнуўшы плячамі, гаварыла:

— А няго ж, мае людцы, не. Гэта ж чорт, пэўна, не адну пару лапцей стаптаў, пакуль звёў іх. Ён выдыгае перад ёю, а яна нібы і не бачыць. Жывуць жа побач, праз сценку, але яна яго ні нагою цераз парог да сябе. Сустракаюцца, бач ты, на кухні.

Сапраўды, зразумець іх было цяжка. Мальгрэта то была адна мяккасць і згаворлівасць, то ў яе серада высільвалася перасягнуць праз аўторак, а субота заскоквала за пятніцу. Любіла яна хварсануць агністымі кудзеркамі, магла, казырнуўшы, кульнуць чарку і

тут жа другую папрасіць. А то, здаралася, першага сустрэчнага хлопца цмокне як свайго і часам калі адзычыць каму ўсмешку, дык у таго цэлы тыдзень гармонікі ў душы.

А на любошчы была ўнадлівая і Ігната кахала шчыра і самааддана. Кожную раніцу Мальгрэта ўставала першай і ціхутка, каб нікога не патрывожыць, шмыгала на кухню і там завіхалася, варачы поўны чыгунок крупніку для Ігната. Гэтак жа ціхенька яна выходзіла з дома, спяшаючыся на завод. Ігнату выходзіць было на дзве гадзіны пазней, і ён яшчэ соладка пахропваў за перагародкай.

Справа грунтоўна і пэўна ішла к вяселлю — і трэба ж было намянташыцца гэтай Парасцы, Ігнатавай суседцы па станку. Прыліпла і прыліпла ў чацвер да хлопца: я цябе праводжу дадому. Ігнат і так і гэтак адкаraскваўся — дык не: павісла на руцэ і пацягнулася амаль праз увесь горад, рагочучы ледзь не на тры кварталы. Мальгрэта якраз стаяла ля акна. Аж зірк — вядзе Параска Ігната і гэтак шчыльненька прылягае да пляча. Яе ўсю аж у калатэчу кінула, а наступная думка што кіпенем ашпарыла:

— Дык за што ж я табе крупнік варыць буду, гіцаль ты гэтакі? Бач ты, іншых водзіць, а пра мяне, мусіць, і не шманае. Нялюбы ты мне! З вачэй далоў і з сэрца вон!

Калі ранкам, як звычайна, выйшаў Ігнат на кухню, каб з'есці талерку густога наварыстага крупніку, яго стрэла перавернутая ўверх дном каструля. Яна нібы гаварыла: вось палюбуйся на мяне разам са сваёй Параскай. Ігнат адразу зразумеў: каханне скончылася назаўсёды...

РЫФМУЮ

АВЯР'ЯН ДЗЕРУЖЫНСКІ

Я, рабяты, тараваты,—
Не хачу таго хаваць.
І сягоння зухавата
Навучу вас рыфмаваць:
— Вунь бяжыць свавольнік Пецяя,
Той, што знае ўсё на свеце.
Праз вяровачку са спрытам
Скок ды скок смяюха Рыта.
А пад ёлкай ціха-ціха
Побач селі Стась і Ціхан.
На вялікім стуле Каця
Лялькцы Рэні мые плацце.
Тут малы хлапчук Сымонка
Рассмяяўся звонка-звонка.
Раптам цуда: — Дзе Кузьма?
Тут няма і там няма.
Гэта ён Марылю з Косцем
Да сябе павёў у госці.
Тут і Мая, тут і Юля,
Петрык, Юзік, Чэсь, Гануля,
Янка, Ясь, Янук з Тарасам.

Іх зрыфмуем іншым разам!..

НА ДНО

МАР'ЯН ДУКСА

Я вішні, вусны перабблытаў.

. . . .

Бывай, бывай —
іду на дно.

Ну вось... Збылося! Зноў я дома.
О родны кут! Маё сяло.
Усё як быццам бы знаёма,
І ўсё не тое, што было.

Грымяць транзістары на ранку,
Хоць салаўі свой спеў вядуць;
Па тратуарах, бы шляхцянкі,
Каровы пасвіцца ідуць.

За тры гадзіны давялося
Мне цуда ўбачыць наяву:
Богамаленная Хадосся
У клуб пайшла, а не ў царкву.

Я не магу суняць трывогі,
Не быць мне з вёскаю на «ты».
Я пераблытаў храпы, рогі,
Хвасты, лычы і капыты.

Не пазнаю, дзе шчэць, дзе грыва,
Дзе печ, дзе зэдаль, дзе акно...
Гараць душы маёй парывы,
Бывай, бывай — іду на дно.

ЯК ЖА ЗЛАВІЦЬ?

ХВЕДАР ЖЫЧКА

Лянiва буду ў хмарнай золі
Шукаць ружовага каня.

Забуду ўсё — пунцовы ветразь,
Ялбот, пасаджаны на мель,
Марскім прасоленыя ветрам
Ван-трапы, ванты і гафель.

Па сон-траве, па кменным шчасці
Пайду, прачнуўшыся да дня,
Сваёй каханцы ў белым плацці
Злаўлю ружовага каня.

Ён станам статны, крупам моцны,
А грыва пеніць, бы ў агні.
Яшчэ ні Ставер, ні Наўроцкі
Не гарцаваў на тым кані.

Там, дзе зарніцы цемру ліжуць,
Дзе водар мяты не прымгне,
Між конематак масці рыжай
Ён ходзіць вольна ў табуне.

Каля яго траццячка сарнай
Трымціць у страсці незямной...

— Кось-кось! —
А конь зласлівы сарпне
І знікне ў цемені начной.

Адно кабыла дзядзькі Яна,
За росным стоячы кустом,
Мне па знаёмству ў знак пашаны
Махне спагадліва хвастом!..

ВЫБАР ПРАФЕСІІ

АЛЯКСЕЙ ЗАРЫЦКІ

Ты можаш стаць
І парусам марскім...
І над Дняпром
Садамі зашумець...
Ты можаш стаць
Вяршыняй новых гор.

Калі вясна паткнецца на парог,
Ты выбірай найлепшую з дарог.
Перад табой бязмежныя шляхі
Ў пілоты, ў сталявары, ў пастухі.
Нядрэнна быць сякерай і пілой,
Граблямі, ступай, долатам, мятлой.
Цячы ракой, круціцца ветраком,
Імчацца па шашы грузавіком.
Стань магазінам, лазняй мый народ,
Шумі-квітней садамі з года ў год.
Суніцай на паляне можна спець,
Арэхам на арэшыне вісець,
Увысь цягнуцца гонкаю сасной,—
О колькі іх, тваіх шляхоў, вясной!..

ЗІРНЁМ УГЛЫБ

АЛЕСЬ ЗВОНАК

Мяне трывожыць часу каляя.
Я часта думаю аб ёй у скрусе:
Учора ліўся пошчак салаўя,
А заўтра навагодні снег цярусіць.

Скірую вока пільнае ў Сусвет —
І там, у далечы недасягальнай,
Натоўпы астэроідаў, камет

Праз тоўшчы часу з сумам развітальным
Няспынна торыць векавечны след.
О, подых эр, які ты прыцягальны!..

ЧАТЫРОХКУТНІК

ВАЛЯНЦІН ЗУБ

Аднойчы да нас у рэдакцыю завітала невысокая чарнявая дзяўчына і светла ўсміхнулася, бліснуўшы моцнымі здаровымі зубамі. Яе ўсмешка азарыла рэдакцыю нейкім лагодным святлом.

— Дзе мне ўбачыць таварыша Клыка? — неяк хораша спыталася яна і пяшчотна паглядзела ў мой бок.

— Я Клык,— няёмка падняўся я з-за парэпанага і досыць-такі замурзанага стала.

— У мяне да вас справа. Такая справа, што не ведаю, з чаго пачаць,— шчабятала яна, адначасова ўсаджваючыся на стул і абмацваючы маю таўставатую фігуру прыемным позіркам.— Завуць мяне Надзеяй Клычок,— стрэльнула яна ў мяне чорнымі, як вугольчыкі, вачыма, з якіх так і сыпаліся іскрынкі весялосці.— А справа ў мяне, ой, толькі не перабівайце. Я чытала аднойчы ваша апавяданне, і таму вы мне зможаце дапамагчы.

Я працую ў «Светлым шляху» трактарысткай. У мяне закахаліся Саўка-матарыст і Дзям'ян-бульдазерыст. Абодва прыгожыя, сталыя. А я як перадавая трактарыстка рашыла выйсці замуж за таго, хто сур'ёзней ставіцца да грамадскай працы. Штомесячныя паказчыкі выпрацоўкі ў іх звычайна аднолькавыя. Таму я не ведаю, каму аддаць перавагу. Дапамажыце мне. Дапаможаце, так?

— Безумоўна, безумоўна, я прыеду, пацікаўлюся,— гаварыў я, не ў сілах адвесці вачэй ад яе, можа, крышачку больш чым трэба дэкальтаванай кофтачкі і загарэлага трохвугольніка на грудзях.

— Вось дзякую. Я ў вас не памылілася. А можна мне,— яна на момант запнулася,— называць вас... цябе... на ты?

— К-к-ка-калі л-ла-лас-ка,— зусім разгубіўся я, не разумеючы, у чым справа.

Назаўтра я быў у «Светлым шляху». Спыніўся, вядома, у Надзеі. Але пазнаёміцца ні з матарыстам, ні тым больш з бульдазерыстам не паспеў. Праз дзень я вяртаўся ў Мінск. Не адзін. З цяжкасцю я цягнуў ладна напакаваны куфэрак, а побач весела шчабятала Надзейка.

Так, вы, напэўна, здагадаліся,— мая жонка.

Чатырохкутнік неспадзявана замкнуўся і ператварыўся ў дзве перакрыжаваныя прамыя.

НЕ ЕДЗЬ ПАРАЖНЯКОМ

ВАСІЛЬ ЗУЁНАК

Дні —
колавыя спіцы,
А час —
агонь-рысак.
Стрымай,
стрымай,
вазнічы,
Фурманку-паражняк...

Уперад —
каб са свістам,
Каб млеў здзіўлёны свет...
Стаеннікаў агністых
Заклаў у драндулет.

Дарогай —
вельмі кружна:
Сем вёрст уздоўж ракі.
Бярыце ж, коні, дружна,—
Кірую напрасткі.

Разгон —
як вокам змерыць,
Прастор — няма граніц.
А час —
эпохі, эры,

Вякі —
мільганне спіц.
І —
кінула калёсы:
Штуршок,
рывок,
уд-дар!..
У крэндзелі —
атосы,
А шворан —
аж да хмар.
Дзве восі —
ўшчэнт нагладка,
Ад ручак —
хоць бы знак...
Вось бачыце, нашчадкі,
Што значыць паражняк.

ПАКЛІЧ

ВОЛЬГА ІПАТАВА

Помніш? За рукі ўзяўшыся, мы ішлі
Яшчэ ў нейкім далёкім стагоддзі.
. . . .
Я табе сустракаюся ў кожным новым стагоддзі.

Міналі стагоддзі, праходзілі эры,
Мяняўся пакутліва воблік зямлі,
А мы, мой каханы, праз зольную шэрань
Адно да другога дайсці не маглі.

З кім сёння ты бавіш свой час мне на гора?
Ці ты з Аэлітай страчаешся зноў?
Ці мо з пітэкантрапкай спіш у пячоры?
Ці з неандэрталкаю круціш любоў?

Трывога пячэцца, няма паратунку,
Твой воблік напевам гучыць у душы.
Дарую абдымкі, усе пацалункі,
Ты толькі ласкавае слова скажы.

Пралеглі між намі эпохі і мілі,
Шторанку туманяцца вочы слязой...
Ты клікні —
і я хоць на міг ці на хвілю,
Але прыбягу да цябе ў кайназой.

У ДАРОГУ

МІХАСЬ КАЛАЧЫНСКІ

Хачу ісці.
. . . . . .
Дзень добры, шлях!

Навошта доўга мудраваць?
Я шлях свой выберу наўгадкі.
Рукзак ямчэй плячом паддаць —
І ўперад рушыць без аглядкі.

Памір — прадмет надзей і мар —
Цяплом абдыме ў дзень вясенні.
Таджычка песняй пад дутар
Мяне прыветліва сустрэне.

А далей стэп і юртаў гурт.
Мільгне Алтай. У Дзіўнагорску
Прывал,— і тут праз пяць мінут
Гарачы поціск рук сяброўскіх.

Тува. Акша. Байкал. Ужур.
А вось нарэшце круг палярны.
А гэта? — вой, гнюсіны штурм:
Так благаслаўляе Запаляр'е.

Пад самалётавым крылом
Нарыльск; імчыць каюр на нартах.

Вунь мора Карскае — відно —
Карарскі мармур коле ўпарта.

Перада мной пралёг прасцяг.
Дык хто да далечы ахвочы?
Хачу — ісці.
Дзень добры, шлях...
Ад Каралішчавіч да Сочы!..

БУЛЬБА

ІВАН КАЛЕСНІК

Колькі, бульба, абудзіла
Успамінаў у душы!

Знаю, ў кожнага нямала
З бульбай звязана прыгод.
У жыццё яна трывала
Увайшла з дзіцячых год.

Натварыўшы шкоды ў хаце,
Я спагады не чакаў:
Ад разгневанае маці
Па бульбоўніку ўцякаў.

Беглі строем зімы, леты,
Згодна, ладна, крок у крок.
На бульбянішчы Альжбету
Пакахаў я незнарок.

А сягоння, як ніколі,
Люба мне успамінаць,
Як было прыемна ў полі
Бульбу з Магдаю капаць.

Капаў дождж за кропляй кропля,
Шышкі падалі ў бары...
Эх ты, бульба — сорт картопля,
Тры паўнюткія вядры!..

РОГІ

КАЗІМІР КАМЕЙША

> Я цяжка ступаў, нібы Пётр Першы.
> . . . .
> Душа уся навострана, як рогі.

Калі на спатканні
Ласіныя рогі
З усмешкай каханая мне паднясе,
Я рухам ніводным
                    не выдам трывогі,
Хоць лютасць пачне забіраць пакрысе.
Душу завастрыўшы і шэпчучы вершы
Пра жорсткасць,
                    пра здраду,
                              жаночы падман,
Пайду я,
          ступаючы,
                    нібы Пётр Першы,
І хмурачы бровы, як цар Іван.

АДНА НОЧ

ВІКТАР КАРАМАЗАЎ

Падаіўшы карову і працадзіўшы малако, ва ўладдзе салодкай трапятлівасці выйшаў я няспешна за калітку, увесь набраклы ядронай сілай.

Ціхая бралася ноч. Не шалёстаў вецер. Зямля дыхала чуйнай вечнасцю. Вялікаснабелы месяц думна цалаваў таямніча-цёплы змрок пад дзяружкай аблакоў. Неўпрыкмет закарцела цалавацца самому, бо душа знудзілася ў адзіноце. Ударыла ў голаў шалёная кроў. Таму ішоў збалелы ад прагнай надзеі.

І, нібы ўступаючы жаданню, праз цьмянасць хітнулася нейчая ломкая фігура — басанож.

Гэта ішла Луцэя. Адгукнулася згоднай душой на вярэдлівасць маёй нескладухі. Яе прагныя вочы без уздыхання і наракання глядзелі праз мяне. Ва ўладдзе духмянай надзеі шагнуў насустрач. Аж не паверыў:

— Ці гэта ты?

— Як бачыш.

Нібы даўно свая, скаланулася ў маіх руках

ласкавая і даверлівая. Ціхмана-глыбока тулілася і цупка, бо разумела акрасу маёй мужчынскай натуры.

Сустракаў да гэтага яе двойчы: на грукатлівым кацеры разам пераязджалі праз раку ды на разгойсаным «газіку» ляснічы падкінуў у раён. І хоць не ведаў, як жыла-кідалася, шчымліва-ціхае трызненне ёю тачылася незагойна. Абудзілася раптоўная даверлівасць да яе вабнай жаноцкасці.

Колькі часу мы слухалі спешліва-суладную таўкатнечу нашых сэрцаў. Прыхапкам жмакала яна ў руках хусцінку. Чулася, як аддана напінаецца яе мякка-прагнае цела.

— Колькі ў цябе дзетак? — спытаў я ў палюбоўнай размове.

— Сямёра. Але дзеля цябе я гатова на ўсё,— без пярэдыху шапталі яе губы.— Да мужыка я болей не вярнуся. Бо з табой адчула ранак апоўначы.

Я хацеў сцяць свае пачуцці, але гэта было звыш майго пажаданку. У безуладдзе душы наплываў казытлівы розваг. Шапаткая летуценнасць азаралася ружовасцю зманлівай невядомасці пра будучую жытоўку. Немінучасць яе святам абнаўлення паланіла мяне ўсяго.

Час імглівіў неўпрыкмець. На ўсходзе рана-расяная світань усміхалася таямніча і задзірыста.

ДАКЛАДНЫ РАЗЛІК

УЛАДЗІМІР КАРАТКЕВІЧ

Наймічку таксама добра каля печкі цалаваць.
. . . .
Дваццаць год яшчэ можна кахаць!

Досыць курдобаю рэпаць далоні,
Досыць з чужою малечай гібець.
Наймічка пекная, будзь блаславёна!
Я пацалую за печкай цябе.

Дай памагу павыкручваць бялізну,
Выскрабці зэдлікі, выбіць сяннік;
Разам паставім дзятве тваёй клізму
І — падрахуй з гаспадыняй разлік.

Пойдзем!
Няхай нас увагай адорыць
Лоты, Джульеты і Лесбіі зрак.
Сонца ўсясветнага лік ясназоры
Меней прыўкрасны, чым твой андарак.

Унцыя шчасця і мне перапала,
У Клубе адрынутых енкі і дым.
Грэхападзення я зведаў нямала,
Ты ж падарыла мне грэхауздым.

Дзіду з галіны Дабра адламаю,
Сэрца на ёй падніму ў забыцці...
Наймічка, ў сорак цябе я кахаю,—
Буду кахаць да шасцідзесяці!..

ПРАЦЭНТЫ КАХАННЯ

УЛАДЗІМІР КАРПАЎ

Самы станоўчы з усіх, як эта сказаць, герояў ухвацісты Піліп на гэты раз не доўга барабаніў у дзверы. Амаль адразу ляснула зашчапка, і хлопец пераступіў парог. Хруза як была ў даўгой начной сарочцы мілавеючы лягла грудзямі на яго левае плячо.

Такая ўвага маладухі палесціла Піліпу і ў той жа час паклала на ягоны твар водсвет збянтэжанасці. Хлопец гадзіну як вылез з цёплай Маўрынай пасцелі і яшчэ помніў, як прагная ў сваіх жаданнях славутая ўдава ўкленчыўшы абхапіла яго ногі, прыпала да іх жыватом, пачала натужна дыхаць. Тады ён быў асалапеў ад раптоўнасці, зразумеўшы, што Маўра думае забраніраваць жаніха і, нібы каралева-спакусніца, прывучае к дому.

Цяпер Піліпам авалодала самавітая задумка пра ўсё расказаць Хрузе. Рот ужо расчыніўся, каб вымавіць першае даруй, але ў самы апошні міг за сэрца ўшчыкнуў драбнюткі чарвячок:

— Навошта?

— Сапраўды навошта? — мільгнула следам азарэнне. Піліп вызваліўся з плыні сваіх нікчэмных думак. У закарвушках душы пабольшала радаснага хвалявання.

— Не буду. Амбец! — хлопец адторгнуў ад сябе Маўру і паправіў на Хрузіным плячы шлейку.— Усё, цю-цю, знікае. Успышкамі страсці трэба карыстацца. А Маўра падношаная, хоць яна і прынесла нямала харошых хвілін.

— Хруза,— голас у Піліпа дрогнуў, і хлопец горача зашаптаў: — Хруза, ты зразумей, я пакахаў цябе. Больш я не зраблю ніводнага прагулу і буду берагчы тэхніку. Абяцаю табе стаць ударнікам і выконваць вытворчыя планы на 102,1 працэнта. І яшчэ я абавязваюся ўступіць у Таварыства Чырвонага Крыжа і Паўмесяца.

Хруза згодна маргнула вачамі і адказала:

— Дарагі мой і любы Піліпок. Прадчуваючы тваё прызнанне, я запісалася ў Таварыства паляўнічых і рыбаловаў, а вытворчыя планы абавязваюся выконваць на 103,7 працэнта.

— Добра, што я не сказаў пра Маўру,— падумаў Піліп.— Хруза не будзе хваляваца і хутчэй перавыканае план. Бо каханне каханнем, а на першым месцы павінны быць абавязкі перад грамадствам.

Святло пагасла.

Піліп хапатліва адшукаў губамі пажадлівыя маладзіцыны вусны. Цалаваліся навобмацак доўга, страсна.

Смаката!..

НАД ВЯКАМІ

УЛАДЗІМІР КАРЫЗНА

Я на ўзгорак узлез,
Нібы на стагоддзе.

Гнаў цялят я, спрыту поўны,
Гнаў праз поле, гнаў праз лес
І на ўзгорак векапомны
Непрадбачана узлез.

Бачу цуды злева, справа:
Пхнецца сонца ў мякаць хмар,
Туманы скубуць атаву,
Рэчка хутаецца ў пар.

Тут да месца ўсё, да ладу,
Тут зрабіць я ўсё магу,
Захачу — і мігам сяду
Ў васільковую смугу.

На выгодзе, у прыгодзе
Хто захоча, хай зірне:
Дваццаць першае стагоддзе
Пад нагамі у мяне.

АЛАДКІ

ГЕНАДЗЬ КЛЯЎКО

> Я прыйшоў у той дом,
> Дзе гарачыя пахнуць аладкі.

Жаўтым кураняткам нам сонейка зззяе,
Праклюнуўшы ціха шкарлупіну неба.
Цябе я сустрэну чаромхавым маем,—
А больш сустракаць
мне нікога не трэба.

Мяне павядзеш ты адразу дахаты
Дарогаю новай,
Густым кветкабоем.
Дасі на сняданак
мне пульхных аладак,
Паставіш на закусь
жбанок сырадою.

Я, сыты уволю,
з застолля палезу
З адною надзеяй
І думкай адною:
Калі дачакаемся квецені бэзу,
Ты мне напячэш тады
дранікаў з лоем.

ЗВОНКІ ВЕРШ

ЯЎГЕН КРУПЕНЬКА

Я зраблю свісток вярбовы,
Я зраблю свісток вясновы —
Звонкі, як верш мой.

Аднакласніцу ля студні
Цалаваў я ў святы, ў будні —
Звонка чмок ды чмок.
Раз прыходжу да пастою,
Адчуваю — штось не тое:
Дзверы — на замок,
Ой, дзверы на замок!

Сумаваў я неяк мала,
Бо ўва мне бы ўсё зайграла,—
Зазвінеў, як звон.
Падсвішчу сабе на дудцы —
Падыходзьце слухаць, людцы,
Чуеце: дзінь-дон,
Ой, ды дзілінь-дон.

Прылягае к слову слова,
Верш выходзіць адмыслова,
Як жаўрук, звініць.
Верш трапеча, верш лунае,
Ажно сам я ўжо не знаю,
Як сябе спыніць,
Эх, як сябе спыніць.

ПАСІЦЕ КАРОЎ

МІКОЛА КУПРЭЕЎ

> Я пачаў гэты верш на падлозе.
> . . . .
> Можна ж пасвіць кароў па чарзе.

Вядзе мяне натхненне непазбежна:
Нырну ў баладу — вынырну праз райк.
Жыве ўва мне буй Рурыч — дух мяцежны,—
Ол райт!

Я не прывык да галасу і гаму.
Замоўкніце, Рэмарк, Тувім і Кент!
Сустрэць я прагну Еву (без Адама),—
О'кэй!

Навошта пастуха наймаць,
пры гэтым
Прасіць, укленчваць, гнуцца у дугу.
Кароў прыемней пасвіць усё лета
Ў чаргу.

Хіба не люба ў час пасьбы прысесці
І паглядаць задумна навакол.
За кожным вершам тут не трэба лезці
Пад стол.

ПРЫНЯСІ

АЛЕГ ЛОЙКА

> Якое шчасце — абдымаць!..
> Якое — шчасце цалаваць!..
> . . . .
> Раджаюць незамужнія дзяўчаты.

З табой нацалаваўшыся дасхочу,
Наабдымаўшы стан твой у адвал,
Мядлівы,
нехацімцам мерна крочу,
Нібы чарговы ўзяўшы перавал.

Іду, як бог, пад вокны інтэрната,
Ў якім тонкасуконшчыцы жывуць;
З усіх акон заўзята немаўляты
Мне ўсхвалявана голас падаюць.

Якое шчасце — плач іх згуртаваны!
Якая радасць — смех іх, што званкі!
Я без сумніў усім ім бацькам стану!
Дачушкі мае родныя, сынкі-і-і!

Цябе ж, мая кабета, мая доля,
Я аб адным знясмелюся прасіць:
Як-небудзь мімаходзь праз год —
не болей
І ты ў пастанні ляльку прынясі.

КАЛЫХАНАЧКА

ЕЎДАКІЯ ЛОСЬ

Сынок, сынок,
бялюткі бацянок!..
. . . .
Мы месім пластылін — стаіць грыбок.

Па траўцы па зялёненькай
У маечцы ў чырвоненькай
Мой гусачок і зайчычак
Ганяе борзда мячычак.
А я, яго матусенька,
Вядомая вам Дусенька,
Спяваю бай-баюсенькі,
Пляскаю лад-ладусенькі.
Ў мяне на ножках цыпачкі,
Не скочыш праз скакалачку,
Не пройдзешся пад скрыпачку,
Не топнеш пад цымбалачкі.
З маленькім мы над рэчачкай
Замесім пластылінчыку
І вылепім авечачку,
Спячэм на сонцы блінчыкаў.
Няспынна ў гулі-гуленьках
Раджаюцца рыфмуленькі,
Хай вучыць мой найпершанькі
Матуленькіны вершыкі.

АТАВА

ВАЛЯНЦІН ЛУКША

Зазімак першы сыпле рэдкім хлоп'ем,
Задзірыста раз'яхкаўся ганчак.
Атаву я кашу на крутаўзлоб'і
І слухаю, як вохкае тартак.

Мне любы брыганціны, каравелы,
З рагаткай флібусцьер —
мой ідэал.
Але перад атаваю,
знямелы,
Глушу я свой няўрымслівы запал.

Ў ёй водар, свежасць, мяккасць,—
не кажыце!
Хоць падавай ахапкам да стала...
У гэтую б атаву —
Неферціці,—
Напэўна б, праз хвіліну ажыла.

ПРА ХРАБРАГА ВАЯКУ ДЗЕДА БЕЗ ТАВАРЫШАЎ

МІХАСЬ ЛЫНЬКОЎ

Раскажу я вам, уюнашы, якія справы мы рабілі ў свой час, аж гула-дрыжала зямля ад спраў тых неспакойных, бунтарных ды геройскіх. Праўда, даўнавата гэта была. Час тады называўся царызмам, паганым царызмам, прападзі ён пропадам. Багатыя ў той час жылі багата, а бедныя — бедна. А які з мяне багацей? — кажух заваляшчы ды шапка худзюшчая, праўду вам скажу, нікудышная і нікчэмная, выгляд адзін, што шапка. А так — цьфу, адным словам. Праўда, служыла яна і за капшук, і за кішэню, і за пазуху. І крэсала там хаваў, бывала, і тытуню жменю ўсыплеш, а здаралася — скарынку хлеба запхнеш за подкладку. Ідзеш сабе, а ад хлеба пах духмяны, так і казыча ў носе, так і казыча. Яшчэ валёнкі больш-менш ніштаватыя, валяныя ды катаныя.

І прыходзілася нам, люду рабочаму, мазольнаму люду працавітаму, загрудкі брацца

з нечысцю рознай, буржуйскай і белапагоннай. Біў яе, усмак біў, ёлкі-палкі зялёныя, сябе не шкадуючы.

Сяджу гэта я аднойчы ў засадзе, адзіночка сяджу, на пуцявіну-каляіну гляджу на іскрыстую. Кажух мой белы не відзён за ядлоўцам заснежаным, перастылым ды наянтараным.

Сяджу,— а думкі галаву свідруюць, наскрозь працінаюць, неспакойныя, бунтарныя. Рукі самі кулямёт сціскаюць.

І раптам калона на дарозе паказваецца, варожая, нямецкая. Наперадзе афіцэр-палкоўнік гарцуе, падцягнены і рамянямі перашпілены, блішчастымі, з пазалотай. А конь пад ім віхурай круціцца, сербіянку вытанцоўвае, з усхрапам, упрысядкі.

Немцы бліжэй і бліжэй.

Хочацца палкоўніка першым на мушку ўзяць, перарэзаць чаргой кулямётнай. Але ж не. Чакай. Я цябе, гада печанага, не буду страляць, жывым схаплю. Судзіць будзем. Нашым судом, сялянска-пралетарскім. Уюном ты круціцца будзеш, лапці цалаваць мужыцкія ды чобаты рабочыя, мазутам прапахшыя, вугальным пылам прыпудраныя. І ў валёнак мой чмокнеш, не дзе дзенешся. Але ж не, не даруем, за ўсё расплацішся — за курэй пакрадзеных, за вепрукоў асмаленых, раней пары-часу жывата пазбаўленых, за спіны спісягаваныя.

І вось немцы як рукой дастаць.

Эх, і загаварыў жа кулямёт мой, на мове сваёй загаварыў, кулямёцкай. Захлёбваючыся загаварыў, скорагаворкай. Нібы радуючыся, што выгаварыцца можа, ды баючыся нібы, каб не перапынілі, не перарвалі гаворку шалёную, рогат нечалавечы. І радаваўся яшчэ, нутром сваім жалезным радаваўся, што ворагаў косіць, чужаніц праклятых, нязваных чужаніц, няклікaных.

Ніба качаны, валіліся ворагі, на снег наш падалі, чысты, некрануты. Ашаламуціўся палкоўнік, сядзеў на кані пад асінай, апруцянелы сядзеў, не ведаючы, дзе падзецца, схавацца дзе. І трэсліся яго паджылкі, рукі трэсліся акупанцкія, заграбушчыя рукі. З жахам глядзеў ён на полк свой, перабіты полк, вынішчаны.

Выскачыў я тут з засады сваёй аснежанай, рулю гарачую пад нос яму тыцнуў, пад палкоўніцкі нос, акаянны.

Злез ён паволі з каня, мяшком асунуўся, і ногі не трымаюць яго, паганца, трасуцца, падгінаюцца. Думкі ліхаманкавыя ў вачах ашклелых скачуць, у замагільных вачах.

Прывёў яго, буржуя, да партызан, хлопцаў бясстрашных, ваяўнічых.

Размова была кароткай, зусім кароткай была размова.

За кроў... за здзекі... за слёзы крыштальныя... за дзявочыя...

Сам камандзір мне руку пацiснуў.

А потым песня ўзнялася. Спачатку нясмела, а потым смялей і смялей, узляцела песня вышэй лесу, пад аблокі самыя, у прастор безгранічны, баявая песня, агняцветная...

РАЗВАГА

УЛАДЗІМІР ЛЯПЁШКІН

Майскі гром на сто вёрстаў кругом
Скалануў векавечныя далі...
На сцяжынцы маленства майго
Слуп бетонны глыбока ўкапалі.

Трэці год ён смугу-далячынь
Аглядае, высокі і горды.
На дратах яго ўдзень і ўначы
Вецер трапна бярэ акорды.

І калі з Церабелі вясной
Буду йсці праз чаромхі і бэзы,
Перашкоду міну стараной,
А на слуп, хоць цягні, не палезу!

ЗАВОБЛАЧНАЕ КАХАННЕ

ПЯТРУСЬ МАКАЛЬ

Мне сто вякоў спаткаць цябе карцела.

Святлом кахання шар зямны абліты.
Як зваць цябе?
Скажы адкрыта мне.
Рэбека?
Домна?
Тэкля?
Афрадзіта?..
Ты —
незямная —
ўсіх зямных зямней.

Мне сто вякоў спаткаць цябе карцела.
Я з мезазоя жыў табой адной!
Тугая ноч
твайго святога цела
Мне свеціць
асляпляльнай белізной.

На самым золкім ветры не астылі
Мае пачуцці ні наводзін міг.
Гатоў прайсці я джунглі і пустыні,
Каб утапіцца
ў бездань воч тваіх!..

ПА НІШЧЫМНІЦЫ

МІКОЛА МАЛЯЎКА

> Я даражыў шпакоўняй, пер'ем.
> Я абыходзіўся штогод
> Жыццём —
> Нішчымніцаю шэрай
> Без жоўтых скалачак прыгод.

Не баючыся кары боскай,
Задраўшы нагаль дзве нагі,
Шпурнуў я смела ў кошку соскай
І вывеў гнуткае ку-гі-і-і...

Ў маёй душы — дрымотнай пушчы —
З тае пары — каторы год —
Няўтомна хтосьці песню трушчыць
Без жоўтых скалачак прыгод.

З жыцця не браў я поўнай жменяй.
Яно нясе — ў каторы раз! —
Адну нішчымную крупеню
Замест вяндліны і каўбас.

Таму і верш мой бровы хмурыць,
Яго чытаць — аж зводзіць рот:
Як быццам таркаю па скуры
Шаруе нейкі абармот.

БАБРОВЫЯ ЛОВЫ

АЛЕСЬ МАСАРЭНКА

Бабёр, ядры яго матары, дальбожачкі, гэтакі: добраахвотна да рук не падыдзе, хоць богам ублагай ці курапкаю ля нары станавіся. Не тое, што Леўшакоў Жук або тая Цецікава Лыска. Не-е-е...

Калі ж вам досмерці замануліся бабры і зусім няўседня бярэ, смужлівым золкам зазбірайцеся ў дарогу. Забудзьце друз будзёншчыны і заклічце тых з сябрукоў, хто адчувае бабровыя памкненні.

Важна ўнікнуць у стройнасць руху вашай кумпаніі і пагадзіцца міжсобі. Паперад, значыцца, хай навуж чыкільгікае мінавіцай Адам Луцэін, вушлы, не лыкам сцёганы хлопец. Ручы, ён у сарочцы радзіўся. Будзе млець ад насалоды, спрытнюга.

Пасяродкі лэхаць больш тычыцца Сахвеінаму байстручыну Цімку. Вы яго бачылі? Мурло саўсімацька, як у кормніка. Ладны матло і пройда несусветны, іці яго пяты.

Ляксандра, чуйце, хай дубічыць уследкі, разіньку ловіць. Усё дно нявехна абазвала яго рапухай, усюды гудзіць.

Перад вамі няхай абгойсвае балоціны добрая сучэнцыя. Але можна клікнуць любую сабачэнцыю. Асноўнае — каб яна ўмела мудра ўсміхацца і кідалася ўгалоп.

Як дачапаеце да гушчэчы, агняздуйцесе перамарыць чарвяка,— насухама. Во дзе смаката, ей-праўдачка. Не менш латва запіпчыць, седзячы на сукардычыне. Паддыхніце трохі і тахтоньце далей.

Ля Ходаравай пратокі ўсяму прычындаллю знайдзіце схованьं, навырунку нічога не кіньце, бо нейкая чмурэча краз можа спуліць брызентавы курцік ці збахрыць шчупы, а то і зусім збаёдаць лаўкі, не сысці мне з етага места.

Пошук нары пачынайце спасцярожліва. Акалпачыць зверука не проста. Ён празукаваты ў сваіх партаментах. Пад любой карчакай сядзіць як карапузік усё роўна. Дый ушчунку на яго, радзімца, няма, што заўгодна можа адчубучыць. Таму паперша трэба агледзецца і ўбачыць палазу, каб было куды ўляпётвацьं, калі пачне барабараніць лапамі.

А будзе зверука не ўбачыце — не баёдзьцеся. Забірайце прычындалле і смела зыгуйце дамоўкі. Тым больш, за самавольныя ловы 300 рублёў штрапяка — шчупянуцца не паспееце — узучаць. Па сабе ведаю. Так што кумекайце пра пальзіцельнасць...

СОН НА СКАМЕЙЦЫ

УЛАДЗІМІР МЕХАЎ

Ноч прайшла ў напаўзабыцці і адзіноце. Але яна гэтага не заўважыла. Толькі раніца вярнула яе да рэальнасці.

Яна ўстала з крэсла. Яна выйшла на ганак. Яна адчувала сябе ўвасабленнем хараства, паэзіі і кахання.

Дзіўна гучалі песні, ад якіх соладка шчымела сэрца. Здавалася, спявалі кветкі. Не. Гэта спявалі дрэвы. Дакладней — камары і мухі. І крумканне жаб гучала ўзнёслай музыкай.

Цудоўная раніца лёгка і нячутна ступала па зямлі, шчыра і ўсхвалявана абдымала кусты і скамейкі.

Яна спусцілася па прыступках. Яна пайшла па алеі.

Тут калісьці перасекліся іх дарогі. І сёння недзе — толькі дзе? — блукае ён, самотны і адзінокі. Але не патухлі іскрынкі — тыя самыя — у яго вачах.

Яна цяпер не думала пра сябе. Яна ўспамінала аб ім.

Як здарылася, што яны разлучыліся? Што адбылося? Чаму ў той міг не грымнуў пярун, не захісталася зямля, не згасла сонца?

Тое ж самае неба над галавой. Тая ж хвалююча звонкая цішыня. Нават спадзяванні — тыя ж самыя. І зноў песня. Песня-чаканне, песня-надзея, песня-мара. Засталося ўражанне — бяздольнае, як Курыльская ўпадзіна, каханне.

Успаміны пакутлівай чырванню пафарбавалі шчокі, шыю, вушы, увільготнілі пульхнаватыя губы і чароўна-загадкавыя вочы.

Яна ўсміхалася. Яна прыкрыла вочы рукой. Яна хацела ўзляцець высока-высока. Але неўзабаве адчула штосьці гарачае ў грудзях і нейкае кружэнне ў галаве.

Гэта падступаў сон.

Яна павалі падышла да скамейкі. Яшчэ павольней апусцілася, нават не расправіўшы пад сабой сукенкі. Хваляванне ўспамінаў больш не кратала яе.

Галава апусцілася на левае плячо. Вочы засланіся чымсьці светла-шэрым уперамешку з блакітным. Нібы здалёк, даходзіла да яе ўласнае дыханне — дыханне закаханай істоты, чый арганізм набрыняў таямнічымі сокамі.

Звінелі камары.

Крумкалі жабы.

Каханне панавала над светам...

ЛІСТ З АЛЕЙНАЙ ГУТЫ

ВАЛЯНЦІН МЫСЛІВЕЦ

Здрастуй, Валька. Чаму ты гэтак неспадзеўкі даў ад мяне цягаля? Мы ж маглі б зрэдзь рабіць з табою спатканнь. Няўжо ты адважыўся палічыць мяне за нейкую кіянку! Я, ты ж ведаеш, з хлопцамі заўсёды была дзікая, самадзейнага кахання не прызнавала і шалаў ніякіх не дапускала, хоць не адзін з вашага брата намерваўся зафармаваць са мною любошчы. З трэцяга класа шуфляваў у мой бок Пецька, але я заставалася незгамонлівай. Блізка шасці год тылаваў Санька, бегаў нягодзькаю і таксама зрэзаўся аб наждак майго сэрца. А калі накруціўся Васька і пачаў кідаць пад мяне бабышкі, ён атрымаў ад варот паварот.

Толькі ўбачыўшы цябе, я сказала: вось каму я аддам рэле майго кахання. Першая сустрэча з табой колкімі пырскамі працяла маю душу. І ты мяне адразу прыкмеціў. Нашы ўзаемаадносіны неўзамець пераключы-

ліся з першай хуткасці на чацвёртую. Я савела да знямогі, бо лічыла, што завязала дружбу вечную і знайшла ідэала.

Але звяла цябе Сонька, бо яна ўмее падаць сябе як належыць — і вейкі падмалюе, і настаўбуніцца так, што заўсёды нібы нахлашч. А ты і вызарыўся, бо ўсе вы, мужыкі, аднолькавыя. Падкінула яна табе габлюшку, і ты буркуеш цяпер ля Сонькі, але хутка пойдзеш не солана хлябаўшы, бо яе калярыферная сістэма пастаянку не церпіць.

У плуг бы запрэгчы тваю Соньку ды пугай харашэнька, пугай, бо ў яе даўно ад'ёмка не на месцы.

Канечне, табе падабаецца гульня ў каханне. Ну й няхай. Я настырацца не збіраюся. Чарнілам пасцелі не зальлю, неяк заседжаный у дзеўках пракідаюся, хоць голас мой часта зрываецца і я не магу звесці вачэй да світанку, бо адвыкаць ад цябе ўшчэрбіста.

Калі надумаеш, прыязджай. Узрадуюся сустрэчы з табой. І яшчэ цісну твае налітыя далоні.

Будзь здароў.

Заўсёды твая Тэкля Хамутыкіна.

1 апрэля гэтага года.

ЖОРСТКІ РАМАНС

АЛЕСЬ НАЎРОЦКІ

> Зноў мухі будуць бзымкаць сонна
> за павуцінным мутным шклом.

О муха, муха, сум і восень
Душу мне кроящь, як звяр'ё.
Адно ў жыцці мне засталося —
Святое бзымканне тваё.

Прысядзь ка мне, не бойся, муха,
На палец босае нагі.
Я раскажу, а ты паслухай
Мае жыццёвыя кругі.

Ад сукавата-шэрай муці
Асіна хіліцца ў журбе.
Мае аблезлыя пачуцці
Няхай не кратаюць цябе.

Усім чужы, на гэтым свеце,
Як прыдарожны куст, жыву.
Наскрозь прадзьмуў чарвівы вецер
Маю крутую галаву.

Туман развесіў шаты нудна,
На сэрцы здрадлівая ноч,

Слата імжыстая паўсюдна,—
Куды сябе мне павалоч?!.
Зноў, як груган, віецца скруха
І прагна цягне ў небыццё.
Туга... Адчай...
Адна ты, муха,
Са мною пройдзеш праз жыццё!..

НА ЗАХАД І НА ЎСХОД

РЫГОР НЯХАЙ

> Будую дом —
> Пагода, непагода.
> Акно на захад
> І акно на ўсход.

Будую дом. Бярвенне стогне глуха,
Калі я майку скіну і калі
Сякера, узлятаючы з-за вуха,
Кантуе непадатныя камлі.

Будую дом нябачаных памераў,
Печ — у кутку,
А грубка — пасярод.
На поўдзень — дзверы,
І на поўнач — дзверы.
І два акны — на захад і на ўсход.

КАМАНДЗІРОЎКА

ВЕРА ПАЛТАРАН

Авохці мне, кліча рэдактар. Сэрцайко закалаціласа. Гэтак чакала выкліку і — баяласа.

Ціка-а-аво. Што ён скажа? Ось кеб гэнак:

— Тава-арыш супрацоўнік, збірайцеса ў камандзіроўку.

Заходжу. Рэдактар — сама прыемнасць. З куточкаў вуснаў струменіць ціхая пяшчота. Перад ім ляжыць... Ой, так і е. Камандзіроўка.

А сам лагодна пазірае і пытаецца, ці хочу я паехаць на Палессе.

Яшчэ пытаецца!

Дзіва што хочу!..

І вось ён, запаветны лісток з пячаткай. у руках. От добра. Нацца, паслязаўтра ад'езд. А я непадрыхтаваная. От бо толк. Трэбо хутчэй збірацца. Блакнот... Алоўкі... Вой,— няма аб'ектыўнасці. Дай-но, дай, дзе яна? Без аб'ектыўнасці няможна. Шукаю. Стараюса.

Нарэшце знайшла. Накладаю паўненную сумку. Ето кеб не туманіліса вочы ружовасцю...

Паехалі!

— Та-та-та, та-та-та, паўязом-прыўязом,— шчодра абяцаюць колы на стыках рэек.

Палессе... Ах, як хорашо думаць пра цябе!

Добро, я вам скажу, на Палессі. Кожны дзядзько жызь панімае. Вон табе прачытае газету ды яшчэ паслухае, што гавораць на радзіві. З такім не папрастарэкуеш.

А цётко!.. Гавары з ёю — не нагаворышса. Пра жыццё-быццё ўсё чысценько раскажа — як сын у армеі служыць, яко ланно дзяўчо выкачалася, хоць сёння вяселейко збірай, яка смакотна картопель выбуяла...

Матэрыялу набярэш — закачайса. Блаславі, як кажуць. Глядзі, кеб саўладаць анно. Ніякія рэдактары не адмовяцца.

А ў думках яшчэ: шпарчэй выстуквайце, любыя. «Даўязом, даўязом...»

Вось і цягнік спыняецца.

Выходжу.

— Дзень добры, маё Палессейко! Як мы жывом без нас?..

ПЫТАННІ

СЯРГЕЙ ПАНІЗНІК

> Якія мы з табой цяпер, якія?
> Такія, як раней, ці не такія?

Брынявай ранню крохкі ветрастаў
Касу жульвіцы кратае гулліва.
Узбудны певень адгаляцаваў,
І здзіклы конь пратэпаў спахапліва.

Напіцца я хацеў бы з капяжа,
Счуць вокліч расяновасці нявіннай,
Пакуль не адсякерыла мяжа
Тваю павінну ад маёй павінны.

Хачу я знаць, дальбог, не без падстаў:
Ці верыш ты ў нясказаныя словы?
Чаму ўсяліўся ў грудзі сэрцадаў?
Куды твае кіруюцца высновы?

Мяне ў палон пытанні узялі:
Каму адважыць рэўнасці астанак?
Нашто вяселле?
Хрэсьбіны калі?
Кім ты была?
А я кім заўтра стану?

ПА ПЕГА-А-АСАХ!

ПІМЕН ПАНЧАНКА

Мне б імя на Манблане высечы —
Столькі выездзіў і схадзіў.
Нада мной небасхілаў тысячы,
Я ж пад імі — ўсяго адзін.

Снобы лаюцца: — Глянь, эклектыка,
Бач, агульшчына — сотні тон.
А ў мяне ўсю грудную клетку
Распірае пякельны агонь.

Вунь мінуўшчына жала выпроствае,
Смоўжам лезе то плесень, то чад:
Скрозь па пляжах мужчыны тоўстыя
На танклявых глядзяць дзяўчат.

Сябра быў — эрудыт культурнейшы,
Сыпаў ізмамі — кідала ў жар.
Аж гляджу я — акурак не ў урну, а
Бразь, змусоліўшы, на тратуар.

Возьмем вершы: той — куля, а гэтыя —
Горсць манет, а вось на! — пішу,

Хоць рыторыка ярасна петуе,
Кіпцюрамі ірве душу.
Дык міндальнічаць некалі: вокала
Нерыфмованых гэтулькі спраў.
Мчы ж, Пегас, селязёнка
Каб ёкала,
Каб аж хвост небасхіл закрываў!..

КУ-КУ

ПІЛІП ПЕСТРАК

Ку-ку, ку-ку, ку-ку! — мне чуецца ў вяках.
— Ку-ку, ку-ку! — штогод нясецца
над зямлёй.
Мой дзед яшчэ казаў: — Зязюля? Гэта ах...
А бабка ўслед за ім: — Зязюля? Ой-ёй-ёй!..
Звычайны шэры птах на веснавым суку,
Хто скажа мне калі: аб чым тваё ку-ку?..

БОЛЕЙ СВЯТАЎ!

ПЯТРО ПРЫХОДЗЬКА

І раптам — я чую — упала
Пяро ў цішыні са стала.

Ранак, поўдзень, вечар зорны —
Ад стала я ні на крок.
Па паперы роўна, спорна
За радком бяжыць радок.

Стомы я нічуць не знаю,
Радасць поўніць мне душу.
Ручка зваліцца — бывае —
Падыму і зноў пішу.

Кожны з вершаў — ты паслухай:
Я нікольки не зманю —
Поўны гарту, поўны духу,
Поўны сілы і агню.

Дзень за днём і год за годам
Не стамляецца рука
Напісаць да Дня пілота,
Птушкавода, рыбака...

Ямб з харэем склютаваны,
Дактыль плешча цераз край...
Я на вершах гартаваны,—
Толькі святы падавай!

СНЯЖНЯ НА ПАВУЦЦІ

ІВАН ПТАШНІКАЎ

Перша вецер ныў ценка і калюча, што збіраваючыся плакаць. А на додніцы спопаразку закрутнуў высака і загаляшыў нажудка, нібы пайшоў Стаяросаву польку. Улукаткі нацёг спаніжэлы туляг, нямогучы справіць вытрым, і, хапатнуўшы завірушша, аберуч кіднуў — па ашмётку — на Задзярыногіну пуню,— як хто ўмеццем з току. Мерыўся лучыць — усё скобам — у дзюрку з даланю. Але бальшэцце разбілася — на бярвянцах: не хліпнула. Толькі шчапцё сняжні бы вырвалася навыскачку: шморгнула пад шчыт. Перакрутнуўшыся ў вярхоллі, прашмыгнула круга легароў, ад дзядка павярнула да матачыны — наўкася. Ля пярэчкі ледзь не зачэпала павуццё,— тое самае, што зглэмзаў павуцька, якога длубнуў падцыглясты вераб'юк.

Выдарылася яно неспадзеў: страціў насцярогу. Дый было ад чаго. Пуду не чэкалася,— ціхня стаяла паўсюд, ніхто не андрымоніў.

А семнаццатка Спадніцкага Малуся пайшла з граблявішчам: ці блізкі свет гэтыя Дзевятнасця Галешын. І павуцька вылез на махоцце — падумаў: не здлубаюць. Свяціла, узышоўшы, здалёку сонца. Сточанае чэрвем верхняе вянцо ацяплела і насякомы што захліпаўся: радасна. Таму не гледзеў: з ралатай сацi вераб'юк пералётнуў на разгаты тофель: у нейкім мятры ад сцяны.

Гнездаваў ён глыбака ў завокані Адкіньхвостай хаціны — бліжэй кватэрышча не лучылася. Думаў: пажывіцца, бо намэнчыўся без хваста як дось — ад пятровак, калі вырабіла на яго нападанак Нежанісяніколіна котка. Тая — падласая памаўза — думала: умурлычыць вераб'юка, аб'ядань за курчанё сыдзе. Кідок яна падрыхтавала што след — левай задняй удручыла ў спрагу, пярэднімі — зразу учарэпілася за бульбеўнік. У кідку толькі пачувала: пакаўзунак задняй правай. На гэтай мястоўні Нежанісяніколіха выцурбаніла вушат мыцця. Каб сцарэпаць за галаў — не, разліку не лучыла. Толькі за хвост: ладны, даўгі. Увесь застаўся — у пярэдніх.

Які з пяра наедак: не жвакаючы кінула свежы — яшчэ пах — пад парканнем. Сама села як усё роўна не ловячы: хоткі-няхоткі — вымусова — загавела. Аблізала ніжнюю вусну, верхнюю не кратала: раздумала.

Пільсць прыгладзіла языком: харашылася. Навет запела курню.

Вераб'юк ледзь дапяў да галін, як не ўмеючы, адтатурыўшы крылле, без хваста. Сеў сцюцюрыўшыся. Толькі тады цюкнула ў голаў: не загібеў, выцыўкаў. Аж пасміхнуўся. З таго порыва Нежанісяніколін падворак аблётваў круга, нават удваёчках: са стрыечным братам. І праз тыдню лучыла шчасце: нарваўся на павуцьку. Глыкнуў неўзмаргнівока: смакаўё. Павуццё — засталося: пылілася лета і восеню.

І вось цяперак ля яго выкрутвала ў танцах снежня.

НЕ ВАРТА БАЯЦЦА

АЛЯКСЕЙ ПЫСІН

Дзесьці тупаюць пад дубам коні,
Дзесь бярэ ваду мая радня.
. . . .
І я кажу: не бойся, Еўдакія.

Дзесьці маці немаўлятку песціць,
Дзесьці пахнуць верас і чабор;
Дзесьці коні тупаюць, а дзесьці
Пчолы пачынаюць медазбор.

Дзесь расце надзей маіх бяроза,
На якую лазяць хлапчукі;
Дзесь мае гады ідуць абозам
І жывуць на свеце сваякі:

Цешча, сваццця, кум, кума, швагрэня,
Цэлы дзень лічы іх — не злічыць.
Гэта ўсё з жыццём маё карэнне,
Гэта — незабыўнасці ключы.

Побач дружбакі мае былыя
Ходзяць разухабістай гурбой.
Ты іх не пужайся, Еўдакія:
Я, целаахоўнік твой,— з табой.

ГАРАДСКІ СЯЛЯНЧЫК

МІКОЛА РАКІТНЫ

Час — ён гэтакі. То гундоса палыбіцца даўгаднеўе, то цупка выструніцца, бытта пагасцёўшчык, то іногды угрындзіцца: дзедуган ты, няўго хто. І тады амаль малітоўна набягая тое неўпрыкмець, дагодліва пераносіць туды, у хлапецтва, прымушае памінкаваць.

Даўняя дзедаўшчына: селішча наводшыбе, гулкая брама пад шопай, на вільчаку бляшасты певень, сані на бэльках, карыта пад калёсамі. Там і жаніхаваць я пачаў: якраз на сёмуху. Прыхапкам бегаў у вёску да здзвіжання, шчыгіляў у новых ботах, выкрындзельваў. У скоках меў пры́ткасць, аж не знаходзілася роўніцы. Было ўпаданне за падравесніцай Вулькай, чапурыстай крамянай таўстушкай. Хоць не надаралася асобага любення, але яе ўхопісты смех у аблапістых ашчаберках хлапатні быў у навіну, надаваў прыязнь і вабнасць. Праўда, на закругленне не вёў, не гірычыўся. Так, пацягайства было на ўме, беганкай адбываў.

Прышалыгаўшы з палюбошчаў, нікаў цемрай па палічках, лез у печ, у адзін мент хлапатліва ядаў з паліванай варэйкі крупнік

пшаняны, з непаліванага цугунка боршч грыбняны. На запівонь ласаваўся салодкай грушнянай квасоўкай. А на закусь даставаў з пазухі колькі пабурэлых у лежцы, але тугенькіх гнілак, паядаў з радасным уміленнем.

Апоўначы качаўся глеўкаваты на роднай мякаці старога кажуха. Ляжаў пашці праўцом, бытта ў нямозе, ацішэлы і размякчэлы ўсёй сваёй мядзведзістай сілай. Ясная спеўная ціхата атуляла неўтаймоўны дух, улагоджвала з паноўленай цікавасцю.

А назаўтра браў кашоўку... Эх, бярозкі-арэшнічкі!.. Выкрочваў на цэлы дзень у лес па свайму халасцяцтву. Паветра — мацак душы. Завабны одум не шкаджаў налоўчана падымаць ababкі. Хадзіў да спатнеласці, а лёгката не кідала.

Так, было. Толькі што гэта я ў мудроты ўкінуўся, жвавы клапатун. Бягуць гады, шкрабуць скрушліва, мітрэнжаць душу. Ухопістасць яшчэ ёсцека, чырванінка на шчоках іграе. Але ж калі я цяперака дастану без вілак з печы крупеню. Ці хоць бы кулеш нейкі. Газ кругом, печ нібы без патрэбы. Аб ставы не спаткнешся ацёмначы. І парсючку не вынесеш замяшаўшы. Бо дзе той у горадзе хлевушок. Зяць вунь да аспірантуры падаўся,— няёмка з парсючком. Атаўкі дзе кашанеш. Угу... не тое цяперак, далібог не. А быў разонт, быў...

РЭХА АСАЦЫЯЦЫЙ

ІВАН РАЛЬКО

Калі на бязмежнасць версіфікацыйных сувязей глядзець гнасеалагічна, можна заўважыць вобразную мадэль таго гукараду, які, нібы ў фокусе, лучыць імгненную работу мозгу ў двуадзіны працэс сінкрэтычнасці мыслення. Больш таго, мы схіляемся да думкі, што эмбрыяльны стан асацыятыўнай мікраструктуры вершаванага радка можа развінуць крылы і загучаць акустычна моцна ў суадпаведнасці з мройліва-мілым воблікам, які час ад часу мільгае ў нашых няпэўных уяўленнях. І тады мы атрымліваем эстэтычную інфармацыю аб канкрэтнай сітуацыі ў форме сінтэтычнага сплаву алітэрацыйна-асанансных гукарадоў:

Гнаўся я за каханнем сваім,
А яно ад мяне
Па бары уцякала.

Значыць, сінгарманічнае сутрапятанне выклікае падкоркавыя працэсы, садзейнічаючы гэтым самым перадачы іскрамётных сігналаў ад слова да слова па ланцужках рытмарадных пульсацый. Сапраўды, дадатковае па-

знанне сігналаў усіх ступеней асабістай зацікаўленасці выяўляе паступальнае высвечванне шматлікіх нюансаў выказаных раней думак. Таму глыбока-шчымлівая, але амаль няўлоўная надзея (собіла ёй толькі спатыкнуцца аб вышэй прыведзеныя рытмарады) з аптымальнай матываванасцю набыла сэнсава-змястоўны яснагляд:

Не дагнаць мне яго, не дагнаць...
Можа б, рэха яшчэ як дагнала.

Мы паграшылі б супраць ісціны, каб у сіратлівым тоне кідкай формы адмовілі рэхавай трылучнасці, пасланай наўздагон рэальнаму аб'екту («Тройчы рэха яго даганяла»). Як кажуць, дынамічны стэрэатып зусім не сувымерны з канкрэтна-пачуццёвымі асацыяцыямі ізахранічнай тэндэнцыі. Але гэта між іншым. У пульсацыі жывога рытму, думаецца, не выпадкова ўзбуджальнікам дадатковых інтуітыўных сувязей выступае гучанне прыгукаў у лучве супрычаснасці мыслення з чуйнасцю паўз. Адсюль правамерна будзе наша назіранне, што часам — як пэўная заканамернасць — можа паўнаўладна праявіць сябе дэфініцыя цэзуры:

I чацвёртае рэха
На вуснах застыла.

Гэта прамаўляе аб мазаічнай зменлівасці лагічнага думання ў цесным звязку з філагенетычным развіццём.

У ЦНАТЛІВАЙ БЯЗГРЭШНАСЦІ

МІХАСЬ РУДКОЎСКІ

Яшчэ не ўсе чарэшні абабраны,
Яшчэ не ўсе дзяўчаты цалаваны.

Я не знаю, хто кінуў мне ў сэрца
Капытліва-сумотны агонь;
Я не знаю, дзе зараз пасецца
Мой блакітны паэтавы конь.

Хто ж мяне, небараку, пачуе,
Хто прытуліць маю галаву?
Адзінокі, бы вікінг, хаджу я
І, як мамант апошні, жыву.

Гэтак хочацца палкім аленем
Праскакаць у людзей на віду!..
Я паснедаю бульбай з алеем
І к табе цалавацца прыйду.

Я за Ланню нарву у затоцы
Пук лілеяў, бы мройлівы Лель.
Каб мяне абмінулі суроцы,
Пасцялі мне з эльвасаў пасцель.

Буду слухаць кахання напевы,
Ўсю чарэшню без жалю аддам
І засну, нібы грэшная Ева,
Каб устаць, як цнатлівы Адам...

Я ПАЕХАЎ

АДАМ РУСАК

Умыты палеткі
Расою на Яна.
Устану па кветкі
Я рана-зарана.
Прыпеў:
На грэблі дубовай
Дарога заўецца.
Мне трыццаць гадоў
Адно й тое ж пяецца.
Ой, ой,
Адно й тое ж пяецца.

Паеду ля гаю,
Ля гонкай сасонкі,
А вам пажадаю
Згаворлівай жонкі.

Згаворлівай жонкі,
Ласкавай суседкі,
Прыемнай гамонкі
І ўзімку і ўлетку.

Прыпеў.

Жадаю вам статак
Кароў і авечак,
Табунчык цялятак
І крушню яечак.

Праеду ціхутка
Я брод пад гарою.
Паеду на суткі,
А можа, на двое.

З зялёнай дубровы
Прышлю телеграму:
«Жывіце здаровы,
Спявайце Адама».

Прыпеў:

На грэблі дубовай
Дарога заўецца.
Мне трыццаць гадоў
Адно й тое ж пяецца.
Ой, ой,
Адно й тое ж пяецца.

АПОШНЯЯ РАЗМОВА

РАМАН САБАЛЕНКА

Як не з самае раніцы Камарчук і Варшавяк прынішклі за газетным столікам і ўнурыліся ў сябе, адзін насупраткі другога. Думак у абодвух чаўплося неймаверна, але абодва ніяк не маглі прабуркнуцца словамі.

— Жонка,— свідравала ў галаве Камарчука.

— Жонка,— значылася ў вачах Варшавяка.

Але за гэтым думкі шнуравалі ў працiўных кірунках. Камарчук не мог даўмецца, што яму не стачала ў Электрыне. Ніколі не бачыў яе распатланай, усяго ў ёй было належна — і прыемная ўсмешка, і прывабныя ямачкі на шчочках, і роўная лёгкая паходка. Да ўсяго і цесць пастараўся: адваліў трохпакаёвую кватэру — гэта на дваіх! А вось урупіўся ў сваё: не буду з ёй жыць, і кропка. Чаму накруціўся гэткі вырахунак, не мог даўмецца.

Варшавяк не спаталяў уцяміць, што яго вабіла ў Камарчуковай жонцы. Здаецца, і на рост магла б не паскупіцца, і формы можна б круглейшыя. А вось жа невідушчая сіла цягла да яе. І сэрца прагла: жыць з Электрынай — і больш нічога.

Варшавяк бачыў, што Камарчук усяляк цураецца жонкі. Камарчук ведаў, што Варшавяку без Электрыны жыццё не ў жыццё.

Сёння яны сышліся на канчатковы абгавор. Але гутору не патрымоўвалася. Ацвяроз бы дзесьці заблукаў.

— Тэк-тэк-тэк...— каторы раз пачынаў Камарчук, а далей словам як зарвала.

— Знацца, вось...— спрабаваў знайсці якоесь апірышча Варшавяк ды болей яму нібы засланіла.

Камарчук паправіў пасконныя штаны, якія не сказаць каб пасаваліся да японскай кашулі пад зулускім гальштукам.

— Выфранціўся,— нібы мільгатнула Варшавяку. Але ён у сваю чаргу, прысеўшы на карпушкі, ззуў угандскія чаравікі і застаўся ў парагвайскіх шкарпэтках.

— Выдыгаецца,— прахупіла ў галаве Камарчука.

Неўпрыкмець глянулі разам на загэркі. Час сігаваў сажэннымі крокамі: незаўважна нахапіўся вечар.

Быў яшчэ адзін рупеск, які карцеў абодвум.

— Як пакінуць амаль уласную кватэру? — вярэдзіўся Камарчук.

— Як прыйсці пад чужы дах? — смыкавала Варшавяка.

Раптам скрыгнуў замок. На парозе стаяла Электрына і гарэзліва паглядала то на аднаго, то на другога. Камарчук убачыў, што нелюдзімасць суперніка як рукой зняло, і стаў жвава нацягваць палітон. Яго ніхто не затрымліваў. Прычыняючы дзверы, напаследак узяў на прыкмет, што Варшавяк пачаў рашуча развязваць свой гальштук, а Электрына яму радасна пасміхалася...

ПРЫНАДА

ЮРАСЬ СВІРКА

Я нічога не ведаў яшчэ пра жаноцкасць.
. . . .
Праверыў формулу з усіх канцоў.

Хлапчанём за дарослымі хлопцамі следам
Днём і ўночы паўсюдна я швэндацца звык.
Пра жаноцкасць тады я нічога не ведаў,
Але дзеўкам нярэдка паказваў язык.

Вам, сябры, безумоўна, расказваць не варта,
Як я прагна навуку старэйшых глытаў,
Як мяне неадольна стаў вабіць бюстгальтар
І ўсе рэчы, якія ён пільна хаваў.

З цягам часу разведаў я ўсё адмыслова,
Па ўсіх формулах зверыў, дзе мог і як мог.
Дый сягоння жаноцкасць не выказаць словам,
Але гэта, скажу вам... Прынада... Дальбог...

АМІНЬ

РЫГОР СЕМАШКЕВІЧ

> **Толькі вершы і складаю.**
>
> . . . .
>
> **Пакаюся ва ўсіх сваіх грахах.**
>
> . . . .
>
> **На век вякоў**
> **Амінь.**

Я, зацяты грахаводнік,
Змыць грахі даю зарок.
Блаславі, Мікола-ўгоднік,
Не пакінь, Ілля-прарок.

І тады любую тэму
Распрацую я як след:
Дам на здзвіжанне паэму,
А санет — у мясаед.

Ад спакус хай бог закрые —
Ад швагеркі, ад кумы.
Дзеўка свентая Марыя,
Развучы мае псалмы.

Сам я буду без спачыну
Пець хрышчэнскую літань.
У імя айца і сына
Пэўна, з'езджу на Ярдань.

Згінь навекі, сіла злая!
Нада мной святая сінь,—
Там па воблачках гуляе
Матка боская.
Амінь.

ДАРОГУ!

ЯНКА СІПАКОЎ

Шыра бяскрайняя, небная!
Сын я твой,
а не пасынак.
Мне грукнуць — павер! —
патрэбна
Па Млечнаму Шляху абцасам.

Клічуць сусветы дальнія,
Таму я заўсёды ў дарозе.
Радасць мая,
жыццядайная
Едзе
на зорным возе.

Далі астранамічныя
Мой розум пранізваюць смела.
Ноч адышла,
навальнічная,
Пярунная,
адгрукацела.

Азон удыхаю бясконца
Праз лёгкія,
печань
і ныркі
І крочу —
з сонцаў сонца я! —
Зямлёю.
Удоўжкі і ўшыркі.

НАПЕРАД

УЛАДЗІМІР СКАРЫНКІН

Што чакае мяне наперадзе.

. . . .

Відаць, адчулі ўсёй істотай
Яны патрэбнасць галізны.

З'еўшы дранікаў, доўга не выстаіш,
Ногі самі нясуць — не суняць.
Я спяшаю у далеч празрыстую —
Эпахальныя крокі звіняць.

Я імчу ўперагонкі з вятрыскаю.
Што там пекнае свеціць здаля?
То пастушка каленкамі бліскае,
Даганяючы зброду-цяля.

У пастушкі усмешка леная
І пушыста-прывабны пагляд.
Ажно чашачкі ныюць каленныя —
Так хачу з ёй папасвіць цялят.

Толькі нельга спыняцца мне ў нерадзі,
Бо вось-вось з-за бліжэйшай сасны
Выйдзе слава і стане паперадзе
Ў хісткіх строях святой галізны.

ПРАКУРОР

ЯНКА СКРЫГАН

Папярэдне можна было начакаць, што мітрэнгі на брыгаднай сходцы не паявіцца, бо намысліва штукаваць і вымундроўваць ніхто не спахоча, наагул справа пройдзе падрыхтавана і арганізавана, а — галоўнае — скаратковена. І дапраўды. На чацвёртай хвілі старшыня ўстаў і агаласіў, што абкінулася словам шасцёра і, на яго пабачэнне, абгаворкі пытанняў хопіць наўкруга з прыклёпам. Для выглядкі ён колькі секундаў прачакаў, покуль шумота пайшла на спад, і ўсхвалёвана апавясціў:

— У заключ не пабаімося дацьме слова пракурору.

Таго ж моманту з краечку скамейкі практыкоўна падняўся чалавек, амаль не заўважоны сходам. Нічога дзівакатлівага ў яго выглядзе не пазначалася. Год яму стасавала пад сорак. Пышнота скругленых чырвоненькіх шчочак і некаторая жыватастасць пра-

маўлялі аб сядотным спосабе працоўкі гэтага чалавека і як выніку — лішноце пазаскуровых накапленняў. Голаў пракурора спрэс была аблямована коратка абстрыжоным венчыкам з сераброным налётам у палоску на скронях. Прывычным зрухам ён амаль непрыкмячона ахарашыў настарбучоныя камялькі сярэбранага прокіду, глянуў праніклёна ўперад і пачапа́ў стол. На твары пракурора блукнула думнасць. Гледзячы на яго, можна было намысліць, што чалавек ён падкованы і адукованы і прачытаў нямала друкованых і зусім не бракованых кніжок.

— Я намыслюся пакарыстацца прадстаўлёным мне правам,— галосна пачаў ён,— і, магчыма, прамоўлю ведамыя рэчы. Тым не менш вам не варта рэгтаць, а лепш мецьме цярпунак выслухацьме паведамлёнае. Мы нярэдка стаімо і гледзімо, як адбываюцца зломыслыя і праднамераныя дзеянні, аж да прычынення цялесных паўраждзенняў. Такім дзеяннем мы не павінны давацьме схвань. Собіць нам пачуваць голас бяды, і ў той жа момант трэба пракінуць сумняванне, а ўзяць пакарыстанне грамадзянскімі правамі і абавязковасцямі. Бо няўмешка — гэта адлюстровак спалохлівасці ці абыяковасці.

— Дык ці льга пазбегнуць безуважнасці як такавой наагул? — кінуў ён, нібы мяльком, немудрашчае запытанне.

— Так,— адказаў коратка,— льга.

Ад гэтага «льга» скрозь слухатэльнікаў прамкнулася наэлектрызованае таковінне.

— Нам у першую чаргу,— прадоўжваў гаварэльнік,— патрэбна накіраванасць. Тады знікне расчараванасць, і ў сэрцах трывала займуць месцы ўсталёванасць і загартованасць.

Словы пракурора ліліся замілована, думкі высочваліся апрацована. Таму слухатэльнікі былі зачарованы. Ажно віхаліся жанкі, беспярэстань атрымоўваючы нечаканы вывед. Ад слоў гаварэльніка несла то шалёністай страхатой, то ўражлівістай трапяткоўнасцю. Пачаў ён гаварыць на дзяняшняй змене, а скончыў толькі нацямку. І нікому не значно было часу.

Разумна гаварыў пракурор.

Пракурор заўсёды гаворыць разумна.

Не быў бы ён пракурорам.

КАХАННЕ І АБАВЯЗАК

АЛЕСЬ СТАВЕР

Тым часам мы садзіліся ў траву,
Чыталі разам Коласа «Дрыгву».

Усё ў мяне ўнутры гарыць, як сонца,
У любві прызнацца хочацца бясконца.
Ды я цярплю. Каб не сказаць «люблю»,
Чытаю ўважна «Новую зямлю».
Каб мець запас душэўных сіл багаты,
Вучу на памяць «Рыбакову хату».
Калі цябе пабачу раптам зблізку,
Прыпомніцца ў той міг «Святло
над Ліпскам».
А голас твой пачую з-за сцяны —
На памяць прыйдуць «Сокі цаліны».
З табой хоць раз сур'ёзна прыпыніцца
Мне не даюць Шамякіна «Крыніцы».
Заўжды пры пацалунках, як дакор,
Гучыць мне Пестракоў «Серадзібор».
Каб у натхненні не было прастояў,
Чытайце Ставера
Ну хоць бы «Пад канвоем».

ПЕРАШКОДЫ

МАКСІМ ТАНК

На ранку
за спеў жаўрука зачапіўся,
у поўдзень
ублытаўся ў клёкат буслiны,
пад вечар
аб звон камара спатыкнуўся,—
вось так і не здолеў
дайсці да суседкі.

КВЕТКІ

НІНА ТАРАС

Свае пачуцці палкія, павер,
Я вырвала з душы
і прэч шпурнула.

. . . .

Апоўначы прывіды скачуць на шэрым кані.

. . . .

І знойдзецца нехта —
Не знаю, з любві ці з пашаны —
Падорыць мне самы найлепшы
Вянок бляшаны.

Усё... Ні жаданняў, ні веры,
Ні скаргаў, ні мар, ні надзей,
Закрыю ў мінулае дзверы,
Схаваюся я ад людзей.

Адно б я хацела — пачуць ці
Убачыць, як плача язмін.
Я вырвала з сэрца пачуцці
І кінула ў горкі палын.

Чаканні і стрэчы забыты,
Адцвіў мой рамонкавы сад.
Бо зорка, сышоўшы з арбіты,
Шляхоў не знаходзіць назад.

Пад вокнамі непагадзь вые,
Апоўначы прывід мільгне...
Навошта ж мне кветкі жывыя?
Прышліце бляшаныя мне.

ТРЫМАЙ

РАМАН ТАРМОЛА

Любімая, мне горача...

. . . .

Адкуль цяпла таго выток?

Міргае зорка цьмяная,
Нібы таемны знак.
Як восень ты, каханая:
Ўвесь час то так, то сяк.

Калі канец, адразу хай —
Ці лай, ці бі, ці рэж.
Адно скажы: запазуху
Каму ты беражэш?

Каму нясеш, чароўная,
Прысмак салодкіх губ?
Душу тваю няўлоўную
Прылашчыць не магу.

Ідзеш, усмешкі дорачы,
Праз восеньскі натоўп.
А мне настолькі горача —
Кашулю зняць гатоў.

Цану такую плоцячы,
Бы сам не свой брыду,

Гляджу, адкуль цяпло цячэ —
Вытокаў не знайду.

Усё ляціць віхураю...
Трымай мяне цяпер,
Бо выскачу са скуры я
На досвітку ў чацвер.

ПАД ЗЯМЛЁЙ

МІКОЛА ТКАЧОЎ

Нядаўна, гэта самае, я зрабіў дзівоснае падарожжа да пупа зямлі. А браткі ж мае родненькія! Вось цудаў дзе, скажу вам. Але слухайце ўсё па парадку.

Значыцца, нырнуў я кумільгам у дзірку, каля саменькага Лоева. Лячу, дакладней не то лячу, не то плыву, нібы жаваранак, і ўсё кругамі-кругамі. Доўга ці мала я так ляцеў — не прыпомню. Толькі дзірка пачала паволі шырэць. Адкрылася мне ўлонне нябачанае, прыгажосці незвычайнай. Рэкі галінкамі паабрамлялі ўзвышша, папраразалі лясы, блакітнымі стужкамі пазвіваліся праз лугі. Тысячы азёраў, сціплых і задуменных, быццам крыштальныя расінкі, парассыпаліся тут і там. Курганы скопішчамі папарасселіся важна, нібы тыя дзяды-пасланцы на вечы, размову-нараду вядуць — не спыняюць. Карагоды пагоркаў паакружалі седлавіны лагчын і аборкаў — вось-вось пусцяцца ў танцы-скокі.

На шырачэзных прасторах талкова сталі ў чэргі ўзвышшы — не парушаючы парадку, паволі і паважна трымаюць прамы кірунак да сталіцы.

Потым паказалася гара. Гара — не гара, а ўзвышэнне ніштаватае. На самай вяршыні стаіць будыніна з бела-мармуровымі калонамі. Падлятаю гэта я, апускаюся. Гляджу, аж у кутку гурток істот нейкіх — папасталі ў рад і глядзяць на мяне, бы на дзівака. Людзі — не скажаш, каб людзі, але і нелюдзямі не назавеш. Больш да неандэртальцаў падобны.

— Хто ты такі? — пытаюцца, значыцца, у мяне.

— А вы хто такія? — пытаюся ў сваю чаргу.

Выйшаў тады наперад адзін такі грузнаваты і кажа:

— Зараз я пазнаёмлю цябе з маімі родзічамі. Вось гэты танклявы, галянасты — Сю-мезон, мой пляменнічак. Поплеч з ім — Антыпратон, ганарысты хлапчына, пальца ў рот не кладзі. Вунь Электрон, непаседа няшчасны, ніколі на месцы не атабарыцца. За Нетрай бегае, а яна толькі хвастом верціць. Ззаду ў кутку Пазітрон, гэты ніколі не любіць наперад вытыркацца. Гэта, як ты мог здагадацца, цётка Нейтрона. І, так сказаць, па сумяшчальніцтву — мая жонка. Сам я, Пратон,

гаспадару тут, усёй падземнай кухняй кірую. Ведама, адзін не справіўся б, хоць парвіся, але памочнікі мае надзейныя. Праўда, і за імі патрэбна вока ды вока, а не дагледзіш — уш-чэнт на метэарыты зямлю разнясуць. Бо сілы ў іх і запалу — ого! Хочаш паглядзець, пытаецца, працу рук нашых?

— Чаму ж не,— адказваю.

І павёў ён мяне ў музей. Во, скажу я вам, дзівос дзе! Аж зараз не апамятаюся. Усе сцены ў нагляднасці — там і макеты, і схемы, і дыяграмы, і чарцяжы, і акварыумы, і чаго там толькі няма! Уся гісторыя зямлі ў мініяцюры паказана. У адным басейне шар зямны кіпіць, ад землятрасенняў трэскаецца, карабаціцца, горы бесперапынна ўзнімаюцца ў пары, у воблаках. Побач, у ванне, зямля ўжо астыла, а на ёй поўзаюць розныя заўры, аж страх бярэ. У звычайных начоўках шар зямны пакрыт раслінасцю — лясы незвычайныя, пальмы ды папаратнікі. А ў самым далёкім кутку на негабляваных дошках ляжыць шарык наш, а па ім людзі бегаюць, у пячоры залазяць, голыя ці ў звярыных скурах, з мамантамі б'юцца...

Хадзілі-хадзілі, глядзелі-глядзелі, аж пакуль не апынуўся я на паверхні. Агледзеўся — а тут дзірку лоеўцы мерацца замураваць. Дык я пяткі ў рукі і бегма сюды. Ледзьве-ледзве дабег. Аж задыхаўся...

ДУЛІ

МІКОЛА ХВЕДАРОВІЧ

> **Быў я дбалы, быў увішны,**
> **Ўсё ішло ў мяне на лад.**
> **. . . . .**
> **Дзе садзіў я сапяжанкі —**
> **Дулі, дулі спеюць там.**

Там, дзе толькі рос любістак
Год і многія гады,
Пасадзіў я урачыста
Сапяжанак тры рады.
І цяпер, як толькі ўранку
Кіне сон мяне марыць,
Я па дулі-сапяжанкі
Ўніз бягу з гары, з гары.
Я адбор вяду умела,
Бо на гэтым век жыву:
Не зрываю недаспелых,
Пераспелых не ірву.
Ганаруся перад светам
Пышным садам за вярбой.
Ў Каралішчавічы еду —
Кошык дуль вязу з сабой.
Ледзь бярэцца на світанак,
Устаю я, як заўжды.
Як наемся сапяжанак,
Ох і пішацца ж тады!..

БУДНІМ ДНЁМ

КАСТУСЬ ЦВІРКА

Я абганяю бульбу.

. . . .

У кішэнь дай мне туфлі.

Хутка я ў вёску падскочу.
Работы
Мігам наваліцца з розных бакоў.
Першае дзела —
папраўлю вароты,
Каб не сарвала іх бурай з крукоў.

Потым — сняданак.
З касой накляпанай
Выйду на поплаў, дзе краскі звіняць.
Побач з пракосамі дзеда Сцяпана
Ляжа маіх сотак семдзесят пяць.

Ў поўдзень акучнік схаплю у Аўласа.
— Тпру, Чалы! —
пугі урэжу каню.
Маці паводзіць, а я гэтым часам
Бульбу пад струнку як след абганю.

Дровы ж не коланы!
Пнёўе, курчыжжа,

Сук на суку,—
а бадай іх пярун!
Плечы распраўлю,
ды так,
што засвішча
Над галавою сякера-калун.

Сонца зайшло.
А стаміўся — страшэнна.
Бруд крыху змыю,—
са студні вада.
Туфлі —
навошта пыліць? —
у кішэню
І ў Падарэссе да дзевак гайда!..

ШТО ЛЕПЕЙ

МІКОЛА ЧАРНЯЎСКІ

Ў жыцці я сёрбаў
з лыжак розных.

Сяджу, пішу — ўспаміны лавай
Імкнуць няспынна, проста страх,
Бо мне прыйшлося мелка плаваць
Па многіх лужах і марах.

А як глядзець было прыгожа,
Калі ў якісь вясновы дзень
Усё ішло для падарожжа —
Вароты, ночвы і пляцень.

Хай старасць з кожным годам бліжай,
Гады ўстаюць густой сцяной,—
Я часта сёрбаў з розных лыжак,
Хоць з міскі, помніцца, адной.

А разважаючы ў зацішку,
Я іншы сэнс жыцця знайшоў:
Найлепш адною сёрбаць лыжкай,
Ды з розных місак і гаршкоў.

У РАЗВЕДЦЫ

ІВАН ЧЫГРЫНАЎ

З усёй гаварні шматслоўнага яфрэйтара Івана Мачылы радавы Клім Драчыла зразумеў адно: яму належыць выпраўляцца ў разведку.

На дварэ стаяла размаранае пасляабеддзе. Праз Кашэраву лагвіну Драчыла засігаў напрасткі ў бок адзінокай халупіны, што за Шэлагавай канавай. Пры гэтым самым з першага кроку левай нагой ён наступіў на шаўкові́сты змяёўнік, а правай раструшчыў грыбную лапшу-булаўніцу. На трэцім разе пад абцас трапіў трыпутнік, а ўслед за тым — куст паўзучай канюшыны. Колькі крокаў ён таптаў безназоўнае зямное покрыва і толькі на дванаццатым сіганку раздушыў застаялую мурожніцу. З асаблівым імпэтам мясіў Клім пасохлы плюшч і балотны перац пад куцобістымі вербамі над Стрыкінай каўдобай. Затое сівы палын выклікаў у ім грэчкавае пачуванне, а разбабелы мох нечым нагамінаў Радзімцаву дзебру.

З усведамленнем усёй важнасці ўскладзенага на яго абавязку выйшаў Клім на ахлялы Хадосчын падворак. Напрактыкаваным позіркам прабег ён спярша па слядах адсутнасці цвёрдай гаспадарчай рукі — і па чортавым серабры-падтынніку, і па лілова-чырвоных васільках, і па блакітна-ліловым букашніку.

Хадосся нешта мыла каля студні, вольна згінаючыся ў поясе. Заўважыўшы Кліма, яна прыгожа пахіснулася яму насустрач усёй моцнай дужасцю незачаўранага цела. Клім ці не месяц амаль не бачыў жанчын і цяпер пажадліва талопіў вочы на ладныя, увесістыя грудзі Хадоссі і падаткнуты падол, што высвечваў поўныя любоўнага непакою калені.

Было ў ёй нешта такое багульнікавае, ад чаго Драчыла страчваў галаў. Яе па-бабску зграбная постаць і п'яны тлум вачэй клікалі прагна і настойліва, і Клім той жа міг адчуў брусьнічную замілаванасць.

— Ходзь сюдой,— з агнём гуллівай душы прапела Хадосся.

— Я ў разведку іду,— быў запярэчыў Клім.

— Разведка не збяжыць,— амаль рассмяялася жанчына.— А вось я — магу... збегчы,— як не млела яна ў бессаромнай жаночай знямозе.

Хадосся ціха ўзяла Кліма за руку і павяла ў сенцы.

— Вось драбіны,— паказала яна вачыма

на паддашак і як не сцепанулася ад прайшоўшай па целе гарачай хвалі.

З нейкай нерашучасцю перастаўляў Клім ногі па прыступках драбін, і яны рыпелі натужна і глуха. Затое пад нагамі Хадоссі ўслед за ім драбіны парыпвалі адрывіста і лёгка, нібы радуючыся яе нечаканаму калінаваму шчасцю.

ГАЛАВА

ХВЕДАР ЧЭРНЯ

Галава твая упадзе,
Упадзе на чужую раўніну
Маладых ды нямілых грудзей.

О каханне! Выходзьце, музыкі,
Хай звініць пералівіста медзь.
Відавочна, мне лёс намурлыкаў
У святым парыванні згарэць.

Без цябе і маркотна, і цяжка,
Сум пад лыжачкай смокча здаўна.
Кожны дзень я смалю узацяжку,
Падпіраючы вугал гумна.

Ўсё навокал і глуха, і ціха.
І душой я, і целам аслаб.
Вось таму і рагоча бусліха,
Выпраўляючы бусла па жаб.

Як пазбыцца мне млосці і скрухі,
Перайсці свайго лёсу парог!..
Галава ж ты мая і два вухі,
Да чыіх ты прытулішся ног?!

МЫ ШПІЁНАЎ ПЕРАЛОВІМ!

МЫ ШПІЁНАЎ ПЕРАЛОВІМ!

ДАЛОЎ ШПІЁНАЎ

АЛЕСЬ ШАШКОЎ

Вясна. Хіба мала аб чым гаворыць гэта слова? Сліпуча-яркае сонца, блакітнае-блакітнае неба, разлівістыя трэлі жаваранкаў і пахі абуджанай зямлі. Гэта на полі.

А ў лесе цяністая прахалода, лапіны прэлага снегу і цішыня.

У самы поўдзень хлапчукі Хомка і Кузьма мінулі чыгуначны пераезд і праз колькі метраў апынуліся ў лесе. Іх шлях ляжаў да Цьмянага возера, якое схавалася ў самай гушчэчы векавечнай пушчы. Гэта было дзівоснае вадасховішча. Узровень вады ў ім ніколі не павышаўся і не паніжаўся, хаця сюды ўпадала даволі вялікая рэчка Газель і не выцякала ніводнага ручайка.

Хлопцам дарога да Цьмянага была добра знаёма. На палове шляху яны адным махам пераскочылі Газель.

А вось і возера. Выгляд яго жудасны. Старадрэвіны верхавінай зваліліся ў ваду.

Карэнне іх вывернулася і мела выгляд нейкіх пачварных жывёлін, застылых у вар'яцкім прыжку. Месцамі над чорным бяздоннем звісала пераплеценая хмелем лаза. Гліна з берагоў адколвалася пластамі зверху ўніз, ад гэтага стромкія абрывы нагадвалі сцены яшчэ нябачанага замка, у якім жылі нейкія страшыдлы. У навакольных вёсках упарта хадзілі гутаркі, што ў возеры няма дна.

Нечакана сябры ўбачылі: з чорнай нетры возера, пасярэдзіне, паказаўся чалавек і паплыў да берага. Ён увесь быў абцягнуты якойсьці воданепранікальнай матэрыяй. Кузьма з Хомкам уміг яго пазналі. Гэта быў Дзікун, шпіён міжнароднай катэгорыі. Хлопцы стаіліся ў кустах. Не паспеў Дзікун вылезці на бераг, як сябры, наставіўшы на яго палкі, нібы рулі аўтаматаў, грозна крыкнулі:

— Рукі ўверх!

Дзікун затросся і паслухмяна падняў рукі.

— Уперад! Не аглядвацца! — закамандаваў Кузьма.

На агульным фоне вясновага абуджэння шпіён выглядаў недарэчна.

З бадзёрай песняй «Мы шпіёнаў пераловім!» крочылі сябры за Дзікуном. Душы іх перапаўняліся радасцю і гордасцю.

КАБ ЖА

СТАНІСЛАЎ ШУШКЕВІЧ

> Капалі кропелькі ціха з капяжа.
> . . . .
> Не варажыў на кветках, не гадаў.
> . . . .
> Каб умеў я спрытна лётаць,
> Так, як страказа.

Перасталі кроплі ўранку
Капаць з капяжа.
Ты мне сэрца на расстанку
Рэжаш без нажа.

Не гадаў я ні на маку,
Ні на палыне.
Па табе я горка плакаў
Наяву і ў сне.

У клубах густога пылу
Тоне шацкі шлях.
Балагол прадаў кабылу,
Едзе ў «Жыгулях».

А вакол буяе лотаць,
Поўсціцца лаза...
Эх, каб з тыдзень мне палётаць
Так —
як страказа!..

СЛЁЗЫ РАДАСЦІ

ВІКТАР ШЫМУК

> **Любае, мілае**
> **Ўсё мне да слёз.**

Выйду я за лазню,
Выйду за гумно.
Звонка форткай бразне
Тэкліна акно.

Я люблю світанне,
Любы мне паўзмрок.
Думкі-разважанні
Лезуць незнарок.

Развважаў я летам,
Думаў дзве зімы
Дый паслаў з прыветам
Тэклі тры пісьмы.

Прамінула лета,
А за ім зіма.
Мне ж няма прывета,
Мне няма пісьма.

За гумном у полі
Ціхі шэпт бяроз.

Не стрымаць мне болей
Сваіх любых слёз.

Пад пятой гарачай
Сшэрхлая трава.
Я стаю і плачу:
«Гы-ы-ы,
                ку-га-а,
                                ку-ва-а...»

ПА ДАРОЗЕ НА ВЯЛІКУЮ МЯДЗВЕДЗІЦУ

Фантаграма з борта піфпафлёта

УЛАДЗІМІР ШЫЦІК

Прайшло сорак тры гадзіны, як наш піфпафлёт адарваўся ад Зямлі. Але такі час адмералі нашы гадзіннікі. На Зямлі ж мінула не адно стагоддзе, бо мы ляцім з хуткасцю свету, узведзенай у квадрат і падзеленай папалам.

Асноўнай крыніцай энергіі для рухавікоў піфпафлёта з'яўляюцца спарышы, якія стаяць у левым кутку кабіны, ля ўваходных дзвярэй. У іх бесперапынна кіпіць рэгенерацыйнае варыва. Аднойчы я пасправабаваў на смак і плюнуў — не раўнуючы, пракіслыя буракі. Тым не менш энергія выдзяляецца астранамічная: трыльёны кілатон у секунду. З яе дапамогай мы расстрэльваем метэарыты, рассякаем абломкі планет, вылічваем адлегласць і кірунак палёту асвятляемся, саграваемся, кормім бегемотаў, што змяшчаюцца ў левых адрынах піфпафлёта, і разводзім шчаўё.

Харчуемся мы звычайна мохам, які садралі, пралятаючы, з паўночнага боку Марса.

Мох закладваем на патэльню, а спецыяльныя аўтаматы яго падсмажваюць, жуюць і рычажкамі на круглячках падаюць прама ў рот. Крупеню мы перасталі гатаваць, таму што з яе звычайна пачынаецца туманнае радыёвыпраменьванне. Я надзвычай люблю ласавацца фаршыраванымі цукерачкамі: праглынеш каторую — і адразу пачуеш канцэрт або ўбачыш фільм ці быццам прачытаеш кнігу.

Піфпафлёт плаўна пагойдваецца на радыёхвалях, злёгку падкідваецца электрамагнітнымі ваганнямі сярэдняй частаты. Ультрабелыя праменні лагодна абвяваюць нашы твары, пранікаючы пад антыгравітацыйныя каўпакі.

— Шлём прывітанне нашым праўнукам!

ТАРОПКІ ВЕРШ

ЯЎГЕНІЯ ЯНІШЧЫЦ

І верш цячэ па целе сонным.
. . . .
Дайце тую палавіну,
Што не ў сілах падзяліць.

Ой, рута-мята, рута-мята,
Укроп і іншы травастой,
Была я ўчора незанята,
А сёння свет нібы не той.

Была я шмат чыёй журбою,
А час мінуў — і нейк няўцям,
Нібы загон перад сяўбою,
Набракла сокамі жыцця.

Спакой і звыкласць адляцелі.
І, кладучы таропкі след,
Струменіць верш па пругкім целе,
Уладна кліча ў чыйсьці свет.

Цяпер нішто мне смех і кпіны.
І верш па лытках слізгане,
Каб да хлапечай палавіны
Спяшаць наперадзе мяне.

У ГЛЫБІНІ ВІДАВОЧНАСЦЯЎ

МІХАСЬ ЯРОШ

Літаратура ствараецца для чытачоў. Гэта адно. Думаецца з такой пастаноўкай пытання без усялякіх акалічнасцяў пагодзіцца самы, так сказаць, падкаваны крытык. Другое — усяго не пералічыш! — глыбінная сутнасць твора, яго, калі можна так назваць, функцыянальны чыннік у адносінах да мастацкіх заканамернасцяў. Але вырашэнне пастаўленых праблемнасцяў толькі тады набывае характар безумоўнасцяў, калі на яго моцна паўплывала бясспрэчнасць арыгінальнасцяў. У такіх выпадках нават наяўнасць, як бы гэта сказаць, пагрэшнасцяў натуральна адцягвае завастрэнне крытычнасцяў і дапамагае твору шырокай плынню ўліцца ў паток чытальнасцяў. Не рызыкуючы знізіцца да гіпатэтычнасцяў, мы тым не менш з поўнай сумай перапанаўчасцяў будзем гаварыць аб сіле эстэтычных дзейснасцяў у лепшым сэнсе гэтых словаў. На высокай ноце адказнасцяў мы, на-

туральна, не толькі адзначым, але — заўважце! — і акрэслім здаровы, прамаімкнёны сэнс мэтанакіраванасцяў і жыццёвых верагоднасцяў там, дзе іншыя гэтага ні вызначаць, ні акрэсліваць не збіраюцца. Узятыя з мітуслівага побыту паўсядзённасцяў, творы гэтакіх угрунтаванасцяў даюць удзячную глебу для назіральнасцяў. У залежнасці ад колькасцяў яны дазваляюць напамінкаваць пра стосы манаграфічнасцяў і паказваць, дзе паўплывала традыцыя, а дзе лёг адбітак непрыкрытых наватарстваў. Арганічнае суіснаванне гэтакіх супярэчнасцяў пры строгай і нястомнай шукальнай увазе дазваляе на высокай ноце аб'ектываваць у тым накірунку, які ў рэшце рэшт вымагаецца ўсёй статыкай глыбінных сутнасцяў.

Такім чынам натуральнае судакрананне нястомнай даследчасці з галоўнымі аспектамі творчых вырахункаў, мабыць, як ніколі, высвятляе ўсю ірдзень прывабнасцяў абстрагаванага ўразумення відавочнасцяў.

АСАЦЫЯЦЫЯ ДЫСАЦЫЯЦЫІ

АЛЕСЬ ЯСКЕВІЧ

Распрацоўка пытанняў кананічнай дысацыяцыі не толькі асыцыіравана, але і традыцыіравана нашымі навейшымі даследаваннямі ў галіне суадносін гуку да формы як асобнай літары, так і цэлага слова. Інтэлект гуку найбольш выразна прасочваецца пры рыхленні традыцыйнай моўнай глебы пад пасеў будучага вымаўлення. І калі моўна-літаратурная пульсацыя стылю шырока выкарыстоўвала літаратурна-моўную грань кніжнага матэрыялу, мы ні на грам не памылімся, сцвердзіўшы адваротнае. І сапраўды, у сілу розных прычын за тэкстам час ад часу адчуваецца падтэкст, а інструментоўка паўтонаў літары вымагае невымернай глыбіні сэнсу. Іменна ў кубатуры перакрыжаваных планаў ствараецца глыбіня падтэксту. Каб не аказацца ў галаслоўнай ізаляцыі, пацвердзім вышэйсказанае канкрэтным прыкладам.

Са словам «бяжыць» можна звязаць даволі шматлікія інтэлектуальна дапусцімыя паняц-

ці-вобразы. Мы абмяжуемся адным — кот. Спалучыўшы два словы ў адно непадзельнае паняцце, атрымаем хай сабе сціплую, але прыемную воку панараму: кот бяжыць. Ад сутыкнення сумежных вобразаў на грані змешвання паняццяў успыхваюць, прабягаючы па фразе, сполахі асацыяцый.

Пераставім жа ў нашым канкрэтным словевобразе састаўныя кампаненты і, атрымаўшы на гэтай аснове новае паняцце, спалучым яго з першаасновай. Чуеце? — ток бяжыць! Ва ўсёй сваёй велічы выступіла на першы план праблема абнаўлення формы ў часе. Калі ў 20-я гады нашага стагоддзя разуменню «бяжыць» амаль неадлучна спадарожнічала асацыяцыя «кот», то ў наш час яе месца ўладна заняла нябачная, але магутная дысацыяцыя — ток. Адсюль непазбежна вынікае, што новыя пункты судакранання гуку з часам дазваляюць падаць ідэю літары ў «лоб» і ў «патыліцу», а спецыфіку яе патэнцыяльных магчымасцей вывучыць яшчэ да пачатку наступнага стагоддзя.

Адначасова трэба прызнаць, што гукавы комплекс абстрактна-разумовых паняццяў і індывідуальны характар сялянскай псіхалогіі вельмі ўзмацнілі адасобленасць літары ад яе семасеалагічнага бытавання. У неалітаратурана звужанае мысленне селяніна доўгі час не мог пранікнуць ток абагульненых на-

дасацыятыўных канцэпцый. Гукавы комплекс у лабараторыі слова заставаўся па-за праводзімасцю сакрэтаў паэтычнага свячэння лексікі. Між тым пры вымаўленні ці прачытанні слова адбываецца працэс набліжэння гукавога кампаненту слова да замацаванага за ім сэнсу. Без гэтага музыка настрою будзе гучаць фальшыва не толькі ў лірычных адступленнях, але і ў філасофскіх дыялогах.

Такім чынам, многія праблемы якія закрануты ў нашым даследаванні, абумоўлены не толькі спецыфічнасцю моўна-літаратурных традыцый, але і маладосцю яго аўтара. І ад таго, як глыбока ён зразумее свае патэнцыяльныя магчымасці і вызначыць праблемы свайго далейшага развіцця, будзе залежаць плённасць яго няспыннага росту і ўдасканаленне майстэрства асацыятыўна-дысацыятыўных пошукаў.

ЭПІГРАМЫ

БАРЫСУ БУР'ЯНУ

Не толькі я, а кожны добра ведае,
Што ён, падмыты лішкам пачуцця,
«Ля сіняй бухты» ў «Вальсе Грыбаедава»
Гатоў кружыць да самазабыцця.

МІКОЛУ ВАДАНОСАВУ

Сучаснасць.
Надзённасць.
Здзяйсненні.
Надзеі.
А вокал гурбой
рэцэнзенты-зладзеі,—
І ганяць, і бэсцяць мяне.
Чакайце ж, дайму —
ўсяму свету на дзіва
Пакіну тварыць,
дык не толькі на піва,
На хлеб не заробіце... Не-е!..

ІГНАТУ ДУБРОЎСКАМУ

То сонейка свеціць, то дожджык імжыць.
«Паўз самыя вокны» дарога бяжыць.
Але адкрыем па сакрэту:
Не «Светлы шлях» дарога гэта.

ВІКТАРУ КАВАЛЕНКУ

Ён крытык вельмі знакаміты,
Акадэмічна-магістральны,
І ўсебакова-баявіты,
І ўсеагульна-даравальны.

Бярэш яго рукамі голымі!
Дзе востры шып?
Дзе боскі гнеў?
Калючкі-стрэлы сталі кволымі...

Дык Кавалёў прайшоў праз
«Полымя» —
Прысмяг,
прагрэўся,
прысмірэў.

МІХАСЮ СТРАЛЬЦОВУ

Сябры, паплечнікі, бывайце!
Бывайце, жонка, дочкі, цёшча!
Прысніў я сена на асфальце
І барану зіг-заг на плошчы.
Я ў вёску еду заўтра ўранні,
Каб паглядзець на плуг і пранік...

БЕЛЫ ВЕРШ І ПАПЕРА

Што ні кажы, а ўсё ж павер,
Тут соль у якасці паперы:
На белай — быццам белы верш,
На шэрай — ясна бачыш: шэры.

КОЖНАМУ СВАЁ

Над ракой гарыць вясёлка,
Быццам стужка ў андарак.
Песні піша М. Гамолка,
А санеты — П. Пестрак.

ПАСЛЯ СПЕКТАКЛЯ

Ўсё на месцы ў гэтай п'есе:
Вокны, дзверы, сад, узлессе,
Восем актаў, сорак дзей...
Аднаго няма — людзей.

ПРА АДЗІН РАМАН

Раман — па вазе.
Па аб'ёму — раман!
Паўгода сядзеў над ім крукам,
сівеючы.
Ёсць першы, другі і...
дванаццаты план,
А думак —
На байку...

Э. С. Валасевіча.

ПРА ЧАРГОВЫ ЗБОРНІК

Радкі, з'ядненыя у строфы:
Катрэн, актавы;
Апастрофа,
Эпітэт, два неалагізмы —
Чарговы зборнік вершаізмаў.

Не бяда, што пішуць разам.
Кожны бачыць, што у іх
Думкі ёсць.
Але, тым часам,
Малавата на дваіх.

УЗОР БАЙКІ

Ў кабінеце пеўнік-нач.
    Кукарэкае.

А астатняе чытач
    Дакумекае.

УЗОР РЭЦЭНЗІІ

Перада мною на стале
Выдатны твор праблематычны.
І назва ў ім сімптаматычна;
Хоць недахопы ёсць,
Але...
Але іх цэннасць — безгранічна!..

ЗМЕСТ

Пароды

Эпіграмы

Юрчанка Г.

Ю 83 Немеладычныя мелодыі. Пародыі і эпіграмы. Мн., «Маст. літ.», 1974.

160 с. з іл.

Гэты зборнік — трэцяя кніжка літаратурных пародый і эпіграм Г. Юрчанкі. У ёй сабраны пародыі на беларускіх празаікаў, паэтаў, песеннікаў, крытыкаў. Пад абстрэл парадыста трапілі ўяўная глыбакадумнасць, літаратурная поза, неглыбокае пранікненне ў сутнасць з'яў, непатрэбная ўскладненасць, захапленне словатворчасцю, празмернае захапленне дыялектызмамі, драбнатэм'е, шматслоўе, гладкапіс, маралізатарства. Аўтар трапна прыкмячае недахопы як асобных твораў, так і творчасці ў цэлым таго ці іншага пісьменніка. Гумар парадыста шчыры і добразычлівы, хоць часам калючы і нават уедлівы. Уменне выбраць патрэбнае ў шырокім моры літаратурных з'яў, уменне дасягнуць камічнага эфекту робяць кніжку вясёлай і цікавай.

Ю $\frac{70403\text{-}117}{М\ 302(05)\text{-}74}$ 67-74 Бел 2

На белорусском языке

ГЕОРГИЙ ФЕДОРОВИЧ ЮРЧЕНКО

Немелодичные мелодии

Издательство «Мастацкая літаратура» Государственного комитета Совета Министров БССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Минск, Советская, 19.

Рэдактар Хв. М. Чэрня. Мастак Б. А. Забораў. Мастацкі рэдактар М. Р. Казлоў. Тэхнічны рэдактар З. Г. Сень. Карэктар Е. У. Дмітрыенка.

АТ 13099. Здадзена ў набор 12/VII 1973 г. Падп. да друку 13/VI 1974 г. Тыраж 5000 экз. Фармат 60×90[1]/[32]. Папера друк. № 1. Ум. друк. арк. 5. Ул.-выд. арк. 3,77. Зак. 662. Цана 29 кап.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Мінск, Чырвоная, 23.

29 к.